

Kapya môn̄j atu ba Pol hatô hi Kolin Abô môn̄j

Pol hatô kapya êntêk hadênj avômalô êvhaviñ anênj Kolin. Kolin ma malak bênj ba anênj avômalô ma hatôm 600,000. Avômalô Kolin ethak idum sek waliliñ bênj anônj ba intu hathak abô Glik ma abô aêntêk, ‘Yahadum Kolin’, êñ ma abô loñ kapô te. Ma anênj ôdônj nena, ‘Yahadum sek waliliñ’.

Pol hamô Epesus ma halañô nena avômalô êvhaviñ anênj Kolin ethak esopa kobom kambom takênj lôk evaki vose ba intu hatô kapya êntêk hadênj thêlô. Ma Pol bôk hatô kapya te hadênj thêlô ba thêlô vi miñ eyala katô ami ba intu hatô kapya êntêk hadênj thêlô ek injik anênj abô êñ anênj ôdônj thô êndênj i. Ma avômalô Kolin doho bôk enañ hik Pol liñ hathak abô doho halôk kapya te atu ba bôk eto hadênj yani ba intu hatô iniñ kapya êñ viyañ. Ma hatô ek embatho iniñ êvhaviñ loñ lôk hêv takatu ba bôk êv yak sa.

Hato kapya êntêk hadênj 55 AD la.

Abô môn̄j

¹ Ya Pol ma Wapômbênj halam ya ba hadum ba ya habitak Yisu Kilisi anênj aposel hatôm anênj lahaviñ. Yai lôk ² alalôaniñ aiañ Sostenes ato kapya êntêk ek môlô avômalô ôdônj takatu ba ôêvhaviñ Wapômbênj anênj Kolin. Kilisi hadum ba thêlô ibitak matheñ ma halam i nena Wapômbênj anênj avômalô haviñ avômalô luvuluvu takatu ba elam alalôaniñ Anyô Bêñ Yisu Kilisi anênj athênj. Yani ma alalôaniñ Anyô Bêñ ma thêlônin haviñ.

³ Wakamik Wapômbênj lôk Anyô Bêj Yisu Kilisi nênmê ininj wapôm lôk labali êndênj môlô.

Pol hanañ lamavi hadênj Wapômbênj

⁴ Wapômbênj hêv anênj wapôm hadênj môlô hathak Yisu Kilisi. Ba intu yahanañ yalenmavi lôbôlônj hadênj yani hathak môlô. ⁵⁻⁶ Yani lêk havatho Yisu anênj abô loj lôklokwanj hamiñ môlô ba môlô ôêvhaviñ ba Wapômbênj lêk hançasô nôm mavi halôk môlô kapôlômim ba hayô sinj hatôm auk mavi lôk abô mavi. ⁷ Aênj ba môlô ma avômalô ôpôviñ alalôaniñ Anyô Bêj Yisu Kilisi anênj waklavônj endelêm ek injiki thô ba intu môlô miñ ôêv yak hathak wapôm la ami. ⁸⁻⁹ *Yani halam môlô ek numbitak Nakaduñ Yisu Kilisi, alalôaniñ Anyô Bêj anênj avômalô môlô lôk malêla takatu ba hanañ ma hatôm indum. Ba intu yani tem embatho môlô loj endeba anênj dañ ek miñ môlônim abô la ênjêk êndênj alalôaniñ Anyô Bêj Yisu Kilisi anênj waklavônj ami.

Avômalô êvhaviñ êkôki

¹⁰⁻¹² *Aiyañ thêlô, Kaloe anênj avômalô doho enañ hadênj ya nena môlô intu ôkôkam ba tomtom onañ nena, “Yêlô ma Pol anênj” ma vi enañ nena, “Apolo anênj” ma vi enañ nena, “Sipas anênj” ma vi ma “Kilisi anênj”. Ba intu aiyañ thêlô, hathak Yisu Kilisi anênj athênj ma yalenj hik ya nena miñ nombak am vose ami ek nobaloñ auk lôk kapôlômim dorjtom iyom.

¹³ Aisê. Hatôm nombak Kilisi vose ni nenanena e? Mena ik ya Pol hathak alovalañsiñ ek môlô e? Mena môlô uthik ñañ hathak Pol anênj athênj e? ¹⁴ *Yahathik Klispus lo Gaius iyom ma miñ yahathik anyôla haviñ ami ba

* 1:8-9: 1Te 3:13; 5:23; 5:24; 1Jon 1:3 * 1:10-12: Ap 18:24-28; 1Ko 3:4; Plp 2:2
* 1:14: Ap 18:8; Lom 16:23

intu yalenmavi anôḡ hadêḡ Wapômbêḡ ¹⁵ ek môlô te miḡ hatôm enaḡ nena yahathik môlô hathak yenaḡ athêḡ ami. ¹⁶ *Bôk yahathik Stepanas anêḡ avômalô doho. Ma injo betha bôk yahathik avômalô vi haviḡ la. ¹⁷ Odaḡô! Kilisi hêv ya ba yahalêm ek yanaḡ Wapômbêḡ anêḡ Abô Mavi ma miḡ hêv ya ek yasik avômalô ami. Yahadô yambuliḡ Kilisi anêḡ alovalaḡaḡsiḡ imbitak êtôm nôḡ oyaḡ. Ba intu miḡ yahananḡ anêḡ Abô Mavi êḡ ek yandôk thêlô leḡiḡ êtôm ḡê lôk auk bêḡ ethak idum ami.

ḡê lôk auk bêḡ miḡ hêv ya sa ami

¹⁸ *Ma avômalô takatu ba esopa loḡôndê ḡama elanḡ abô hathak alovalaḡaḡsiḡ êḡ ba esoḡ nena abô molo. Ma doḡtom alalô takatu ba Wapômbêḡ hêv bulubiḡ ayala nena nôḡ êḡ ma Wapômbêḡ anêḡ lôklokwaḡ. ¹⁹ *Hatôm bôk eto nena,
 “Tem yambuliḡ ḡê lôk auk bêḡ iniḡ auk
 ma tem yambak iniḡ auk takêḡ pesa ba imbitak êtôm nôḡ
 oyaḡ.” *Aisaia 29:14*

²⁰ *Ma ḡê lôk auk bêḡ lôk ḡê ethak lôḡ bêḡ lôk kêdôḡwaga takatu ba evaloḡ kapyra auk bêḡ bôlôḡ êntêk, thêlô aisê? Wapômbêḡ hik thô nena auk bêḡ takêḡ habitak auk molo. ²¹ *Wapômbêḡ ma anyô auk mavi ba hadô ek avômalô neyala yani esak auk luvôḡiḡ. Aêḡ ba hawa abô molo ek nêḡ vi atu ba êvhaviḡ bulubiḡ. ²² Ma avômalô Israeḡ leḡiḡhaviḡ nêḡê lavôḡiḡ ek nêḡnêḡmimbiḡ. Ma Glik êbôlêm auk lôḡ bêḡ ek nêḡnêḡmimbiḡ. ²³ *Ma doḡtom yêlô anaḡ bêḡ nena Kilisi hama hathak alovalaḡaḡsiḡ. Auk êḡ habuliḡ avômalô Israeḡ ba intu êpôlik. Ma ḡê loḡ

* 1:16: 1Ko 16:15 * 1:18: Lom 1:16 * 1:19: Ais 29:14 * 1:20: Jop 12:17; Ais 19:12; 33:18; 44:25 * 1:21: Mat 11:25 * 1:23: Lom 9:32; 1Ko 2:14

buyaŋ elarŋô nena auk êŋ ma auk molo. ²⁴⁻²⁵*Wapômbêŋ anêŋ auk molo êŋ ma auk bêŋ ek ŋê pik iniŋ auk. Ma Wapômbêŋ anêŋ pulusik ma lôklokwaŋ bêŋ ek ŋê pik iniŋ. Ba intu avômalô Israeël lo Glik ma avômalô loŋ buyaŋ takatu ba Wapômbêŋ halam i ma eyala nena Kilisi ma Wapômbêŋ anêŋ lôklokwaŋ lôk anêŋ auk bêŋ.

²⁶*Aiyaŋ thêlô, môlô lemimimbi esak sêbôk atu ba elam môlô. Avômalô lôkthô miŋ êyê môlô bêŋ anôŋ nena ŋê lôk auk bêŋ mena anyô lôkmaŋgiŋ mena anyô lôk athêŋ bêŋ te ami. Mi. ²⁷Wapômbêŋ hawa auk molo anêŋ pik ek nêŋ mama êndêŋ ŋê lôk auk bêŋ ma hawa nômkama pik takatu ba pulusikna ek nêŋ mama êndêŋ ŋê lôklokwaŋ. ²⁸ŋê takatu ba avômalô êyê hatôm yavoyav lôk nôŋ ôvathek lôk nôŋ oyaŋ lomaloma pik êntêk intu yani halam ek nêŋ auk bôlôŋ êntêk vê esak, ²⁹*ek anyô late miŋ hatôm êmbôi imiŋ Wapômbêŋ ma ami. ³⁰*Ma môlô ma Wapômbêŋ da hadum ba lêk ômô haviŋ Yisu Kilisi. Yani habitak hatôm Wapômbêŋ anêŋ auk atu ba hêv ek nêŋ alalô sa ek nêŋ kambom vuli lôk hapole alalô vê hêk kambom anêŋ ba lêk abitak thêthôn lôk mathêŋ hamiŋ Wapômbêŋ ma. ³¹Ba intu eto nena,
“Opalêla takatu ba êbôi ma nêmbôi esak Wapômbêŋ
iyom.” *Jelemaia 9:24*

2

Pol hêv auk hadêŋ avômalô Kolin

¹Aiyaŋ thêlô, sêbôk atu ba yahayô ek môlô ma yahanan Wapômbêŋ anêŋ abô takatu ba hik thô hadêŋ ya ma miŋ yahanan abô mavi mena auk mavi hatôm ŋê lôk auk iniŋ ami. ²Mi anôŋ. Yahadum ek yanaŋ abô esak Yisu Kilisi

* 1:24-25: Kol 2:3; 2Ko 13:4 * 1:26: Mat 11:25; Jem 2:5 * 1:29: Ep 2:9

* 1:30: Jer 23:5-6

atu ba hama hathak alovalañsiñ iyom. ^{3*}Yahamô havij môle ma ya anyô vau lôk bômko ma yahalowaliñ bêñ anôñ. ^{4*}Ma doñtom Lovak Matherñ da hik anêñ lôklokwañ thô ba yahanañ abô ba miñ yahanañ hatôm ñê lôk auk iniñ abô ek yandôk môle lemim ami ⁵ek môle nônêmimbiñ Wapômbêñ anêñ lôkliñyak ma miñ ñê lôk auk iniñ abô ami.

Lovak Matherñ hêv auk

⁶⁻⁷Ñê talañ elañô yêlôaniñ abô hatôm auk bêñ. Sêbôk bôlada ma Wapômbêñ havuñ auk nêm alalô bulubiñ ek indum ba alalô nambitak avômalô lôkmañgiñ. Ma yêlôaniñ auk êñ ma miñ hatôm ñê bêñbêñ iniñ auk bôlôñ êntêk ami. Thêlô takêñ tem nêñêm yak. ^{8-9*}Hatôm bôk eto hathak auk êñ nena,

“Wapômbêñ bôk hapesañ nômkama yôv

ek nêm ek avômalô takatu ba leñiñhaviñ yani.

Ma doñtom maleñiñ miñ êyê nôñ takêñ

lôk leñôndôñ miñ elañô abô takêñ ami.

Ba intu avômalô êthôñ nôñ takêñ paliñ.” *Aisaia 64:4*

Ñê bêñbêñ bôlôñ êntêk miñ eyala auk êñ ami. Bôk neyala ma tem miñ nijik Anyô Bêñ Lôkmañgiñ êñ vônô esak a ami. ¹⁰⁻¹¹Alalôaniñ dahôlôñiñ da hayala alalôaniñ auk. Ma Wapômbêñ da anêñ dahô hayala anêñ aêñ iyom. Ba intu Lovak Matherñ hayala nômkama lôkthô lôk hayê Wapômbêñ anêñ auk anôñ biñ ba lêk hik nômkama lôkthô thô hadêñ alalô.

¹²Wapômbêñ hêv anêñ Lovak Matherñ êñ hadêñ alalô ek nayala anêñ wapôm takatu ba hêv hadêñ alalô. Ma miñ hêv auk pik ami. ¹³Auk takêñ ma Lovak Matherñ intu hêv hadêñ yêlô ba anañ bêñ lôk adôñ avômalô takatu ba êmô havij Lovak Matherñ hathak anêñ auk. Anyôla miñ hadôñ

* 2:3: Ap 18:9; 2Ko 10:1 * 2:4: 1Te 1:5 * 2:8-9: Ais 64:4

yêlô ba anañ abô êñ ami. ¹⁴ Lovak Matheñ hêv avômalô sa ek neyala Wapômbên anêñ auk. Ba opalê atu ba miñ hawa Lovak Matheñ ami hasoñ nena auk êñ ma auk molo ba intu miñ hatôm ititiñ ba eyala auk takatu ba halêm anêñ Wapômbên anêñ Lovak Matheñ ami.

¹⁵⁻¹⁶ * “Ba opalê intu hayala Anyô Bêñ anêñ auk ba tem êndônñ yani? Mi.” *Aisaia 40:13*

Ma ôpatu ba hawa Lovak Matheñ anêñ auk tem ititiñ nômkama lôkthô. Ma ôpatu ba miñ hayala Anyô Bêñ anêñ auk ami tem miñ ititiniñ alalô takatu ba awa Lovak Matheñ anêñ auk ami. Aêñ ba alalô ma awa Kilisi da anêñ auk.

3

Avômalô Kolin evak i vose

¹⁻² *Aiyañ thêlô, sêbôk ma môlô osopa avômalô pik êntêk vejiñgwam ba osopa Kilisi hatôm amena kasek ba miñ oañ nômm thekthek ami. Ba intu yahêv sum hadêñ môlô ba miñ yahanañ abô hatôm ñê bôk ilumbak yôv iniñ abô ami. Ba êntêk unum sum denañ e? ³ *Môlô othak udum hatôm ñê pik ba môlô lemimdañ lôk lemimñaña ⁴ *ma ôdônñ yañ enañ nena, “Yêlô ma Pol anêñ” ma vi enañ, “Yêlô ma Apolo anêñ.” Êñ ma hathak uik unim auk thô nena môlô ma ñê pik.

⁵ *Aêñ ba ya Pol ma opalê? Ma Apolo ma opalê? Yai ma Anyô Bêñ anêñ ñê ku iyom! Yani hêv anyô tomtom da iniñ ku ba hêv yaianiñ ba intu môlô bôk ôêvhaviñ yôv. ⁶ *Yahavatho yañvêk ma Apolo hathak hêv ñañ ma Wapômbên da hadum ba yañvêk êñ halumbak. ⁷ Ba ôpatu ba havatho mena hêv ñañ thai luvi ma nômm oyañ. Ma

* 2:15-16: Ais 40:13 * 3:1-2: Hib 5:12-13; 1Pi 2:2 * 3:3: 1Ko 1:10-11

* 3:4: 1Ko 1:12 * 3:5: Ap 18:24 * 3:6: Ap 18:4-11,27-28

Wapômbêñ iyom intu ba nôñ avanôn. ⁸ *Opalê atu ba havatho mena opalê atu ba hêv ñañ, thai idum ku doñtom ba tem neja vuli êtôm ida iniñ ku atu idum.

⁹ *Yai adum Wapômbêñ anêñ ku iyom haviñ i ma môlô ma anêñ unyak lôk anêñ ku kapô. ¹⁰⁻¹¹ *Wapômbêñ hêv wapôm hadêñ ya ba yahabitak anyô lôkmañgiñ ek yandav unyak. Ba yahalav landiñ. Ma anyô vi etak pam thalôk lôk unyak vôn hayô hamô. Ma miñ anyôla endav landiñ yañda imbiñ ami. Yisu Kilisi da intu landiñ êñ ba bôk hamiñ yôv. Ba môlô ñê ku tomtom noyabiñ am katô ek nodav Wapômbêñ anêñ unyak êñ. ¹²⁻¹³ *Waklavôn Idum Abô hayô ma tem injik ñê ku takêñ iniñ ku sapêñ êlêm yaiñ. Ma atum tem esañ anyô tomtom iniñ ku ek êñjê nena elav unyak êñ mavi mena kambom. Ba intu uik siñ hathak gol mena seleva mena valu mavi mena alokwañ kapi mena kamuñ kondañ mena sesalik la, ma hêk môlôda. ¹⁴ Ma opalêla takatu ba iniñ ku elav unyak êñ mavi ma tem neja vuli. ¹⁵ Ma ôpatu ba atum hathañ anêñ ku ma tem miñ enja vuli ami. Ma doñtom bulubiñ hamô ba tem nêñ ôpêñ vê êñjêk atum.

Môlôda ma Wapômbêñ anêñ unyak

¹⁶ *Môlô ma Wapômbêñ anêñ unyak mathêñ atu ba yanida hamô kapô. Oyala nôñ êñ mena mi? Ma Wapômbêñ anêñ Lovak Mathêñ hamô môlô kapôlômim. ¹⁷ Môlô ma Wapômbêñ anêñ unyak mathêñ atu ba yanida hamô kapô ba intu loñ êñ ma mathêñ! Ma ôpatu ba habuliñ unyak mathêñ êñ ma tem Wapômbêñ imbuliñ ôpêñ aêñ iyom.

Miñ nobam anyô vi ami

* 3:8: Mat 16:27 * 3:9: Ep 2:20-22 * 3:10-11: Ais 28:16; 1Pi 2:4-6
 * 3:12-13: 1Ko 4:5 * 3:16: 1Ko 6:19; 2Ko 6:16

Ma wak êñ ma tomtom tem neja iniñ leñiñmavi êñjêk Wapômbên. Aên ba miñ nosa avômalô vi iniñ ku ami.

Avômalô Kolin thêlôda ebam i

⁶ *Aiyañ thêlô, bôk yahanañ hathak yai lôk Apolo ek nê môm sa ek lemimimbi abô êntêk “Nosopa abô balabuñ atu ba eto,” nena miñ nobam anyôla êmôn ek vi ami. ⁷ *Ma opalê hatak môm ba ubitak anyô bên? Mômôda unim lôklokwañ ba owa auk e? Mi! Wapôm takên intu hêv hadên môm. Ma aisê ka obam amda?

⁸ Mômô lêk ubitak ôyô urjlov yôv e? Ma mômô lêk ñê lôkmanñij e? Mena mômô lêk hatôm kiñ e? Kikaknena! Alalô ñê lôk iviyañ ba lêk mômô ubitak kiñ ma tem yêlô aên iyom! ⁹ Nôñgô! Wapômbên hatak yêlô aposel hatôm ñê oyañ ba amiñ piklêvôn ma avômalô lôk anjela ititiñ yêlô hatôm ñê kambom takatu ba enañ nena, “Uñgwik thêlô vônô.” ¹⁰ Yêlô ma ñê auk molo hathak Kilisi e? Ma mômô ñê lôk auk bên hathak Kilisi e? Ma yêlô ñê vau ma mômô ñê lôklijak e? Mômô ñê lôk athên bên ma yêlô ñê athên mi e? ¹¹ *Sêbôk aleba lêk ma yêlô ama kisi lôk athakmuniñ ma ik nômkama titip lôk ik yêlô ba epam mayaliv ba yêlôaniñ malak namô mi. ¹² *Ma adum ku hathak bahenñij aleba yêlô lêk vau. Enañ ek nimbuniñ yêlô, êñ ma yêlô êv leñiñmavi iyom. Iiliti yêlô ba êv vovañ, êñ ma yêlô amiñ leñvidon. ¹³ Enañ abômapopak hathak yêlô ma yêlô anañ vijañ lôk labali mavi. Wak nômbên intu sapên ma yêlô hatôm matiñyak pik lôk nôm ôvpalê.

Pol lahaviñ avômalô Kolin nesopa yani

¹⁴ Mômô ma yenañ avômena takatu ba yalenhaviñ ba intu yahadôn mômô. Ma miñ yahato nôm takêntêk ek

* 4:6: Lom 12:3 * 4:7: Lom 12:6 * 4:11: 2Ko 11:23-27 * 4:12: Mat 5:44; 2Te 3:8

indum môlô mama ami. ¹⁵ *Ïjê êvhaviñ bêñ anôñ ethak eyabiñ môlô, ma doñtom lemambô doñtom iyom. Yada bôk yahanañ Wapômbêñ anêñ Abô Mavi hadêñ môlô hatôm yahavathu môlô ba môlô ubitak Yisu Kilisi anêñ avômalô. ¹⁶ *Aêñ ba yaleñ hik ya nena nosopa yaveñg-wam. ¹⁷ *Ba intu yahêv Timoti hathôk ek nêñ môlô sa. Yani ma anyô ku anôñ lôk yenañ okna atu ba hasopa Anyô Bêñ ba yaleñhaviñ yani. Ma tem injik môlônim auk liñ esak yenañ bôk lo loñ atu ba hathak Yisu Kilisi ma yahadôñ avômalô êvhaviñ takatu ba êmô luvuluvu hathak. ¹⁸ Môlô doho osoñ nena tem miñ yasôk esak loñbô ami ba intu môlô lemimôndôñ kôtôñ. ¹⁹⁻²⁰ *Nodariñ katô! Wapômbêñ anêñ avômalô miñ enañ hathak abô oyañ ami. Mi. Lovak Matheñ hêv lôkliñyak ba idum Wapômbêñ anêñ lahaviñ. Anyô Bêñ lahaviñ ma tem yasôk ketheñ ek yañgê nena avômalô takêñ bôk ewa lôklokwañ êñ mena mi e? ²¹ Lemimhabi aisê? Yasôk ek yambali môlô ek noja auk mena yasôk êtôm anyô yaô ek yanañ abô labalina?

5

Nutiñ ñê sek êndôk kamuñ

¹ *Yahalañô nena môlô avômalô ôêvhaviñ te hadum sek haviñ lambô yanavi lukmuk lôbôlôñ. Ma doñtom ñê daluk miñ ethak idum aêñ ami. ² Aisê ka môlô ôbô am? Lemiminjikam ba nutiñ ôpêñ êndôk kamuñ! ³ *Ya miñ yahamô haviñ môlô ami. Mi. Ma doñtom yakapôlôñ hamô haviñ môlô hatôm lêk yahamô haviñ môlô. Ma lêk yahanañ ôpatu ba bôk hadum kambom êñ bêñ yôv hathak Yisu Kilisi anêñ athêñ. ⁴ Aêñ ba othak doñtom, êñ ma yakapôlôñ lêk hamô haviñ môlô. Ma alalôaniñ Anyô Bêñ

* 4:15: Gal 4:19 * 4:16: Plp 3:17 * 4:17: Ap 19:22 * 4:19-20: 1Ko
2:4 * 5:1: Wkp 18:7-8; Lo 22:30 * 5:3: Kol 2:5

Yisu anêḡ lôkliḡyak lêk hamô haviḡ. ⁵*Ba nônêm ôpêḡ êndêḡ ḡḡôk Bêḡ ek imbuliḡ ôpêḡ anêḡ auk ek Anyô Bêḡ anêḡ Waklavôḡ Nindum Abô ma tem yani enja bulubiḡ.

⁶*Môlô ôbô am ma miḡ mavi ami. Lôk miḡ oyala nena yis doktena iyom hatôm êndôk polom bêḡ anôḡ kapô ba isiḡ bêḡ ami e? ⁷*Sêbôk ma avômalô Islael ethak ik boksipsip nakaduḡ te ek leḡiḡhabi Waklavôḡ Hale ba Hi. Ma alalôaniḡ boksipsip nakaduḡ Waklavôḡ Hale ba Hi intu Yisu. Kilisi hama ek môlô ba intu lêk ubitak ôtôm polom lukmuk atu ba yis mi. Aêḡ ba nômbi unim kambom ni êtôm avômalô Islael ethak ibi yis bô hi ek leḡiḡhabi Waklavôḡ Hale ba Hi. ⁸*Ba intu alalô leḡiḡimbi Waklavôḡ Hale ba Hi wak nômbêḡ intu sapêḡ ma nambitak êtôm polom atu ba anêḡ yis mi. Polom êḡ ma nôm anôḡ ba anêḡ lelaik mi. Ma yis bô atu êḡ ma adum kambom lo miḡ asopa Wapômbêḡ ami. Ba intu nabi ni.

⁹Bôk yahato yenaḡ kapyâ hadêḡ môlô ek miḡ nômô imbiḡ ḡê takatu ba idum sek lomaloma ami. ¹⁰Ma doḡtom miḡ yahanaḡ hathak avômalô pik êntêk ba idum sek lomaloma lo ḡê esau avômalô ba ewa iniḡ nômkama vani lôk ḡê palôḡ ma ḡê esopa ḡḡôk ami. Mi. ḡê takêḡ ma êmô pik haviḡ alalô ba natak i aisê? ¹¹*Yenaḡ abô anêḡ ôdôḡ ma aêntêk. Ôpatu ba hanaḡ nena, “Yahêvhaviḡ Wapômbêḡ” ma doḡtom hadum sek lomaloma mena hadum palôḡ mena hêv yeḡ hadêḡ ḡḡôk mena hanaḡ abôma mena hanum waiḡ ba molo mena hawa vani. Anyô anêḡ aêḡ miḡ nonḡwaḡ nôm lo ômô imbiḡ yani ami. Dôlôk!

¹²Nosa ḡê takatu ba êmô avômalô êvhaviḡ kapô iyom. Ma miḡ nosa ôpatu ba miḡ alalôaniḡ te ami. Ku êḡ ma miḡ bôk êv hadêḡ alalô ami. ¹³*Aêḡ ba Wapômbêḡ tem indum

* 5:5: 1Ti 1:20 * 5:6: Gal 5:9 * 5:7: Ais 53:7; 1Pi 1:19 * 5:8: Lo 16:3
* 5:11: 2Te 3:6; Tit 3:10 * 5:13: Lo 13:5; 17:7

abô ek ñê daluk. Ba intu ñê takatu ba indum kambom ma
 “Nônêm i vê ênjêk môlô.” *Lo 17:7*

6

Kobom nepesañ malaiñ

¹ Aisê ka môlô doho lemimmaniñ hathak môlô doho ma othak u ñê daluk iniñ loñ idum abô? Yahasoñ kambom hathak môlô uik kobom êñ liliñ! ² *Môlô oyala nena Waklavôñ Idum Abô ma ñê matherj tem nedañô ñê daluk iniñ abô. Môlô ñê auk pulusik ba miñ hatôm nopesañ malaiñ pik lomalomami e? ³ Nodañô! Tem alalô nadañô añela iniñ idum abô. Aêñ ba malaiñ pik lôkthô ma yaôna ek alalô napesañ. ⁴⁻⁶ Môlô te miñ anyô lôk auk bêñ hatôm epesañ abô imbiñ avômalô êvhaviñ vi ami e? Ma ñê êvhaviñ yañ lamaniñ hathak yañ ma môlô olam ñê daluk ek nepesañ abô êñ eka? Ñê daluk elañô ma môlô miñ mama ami e? Aêñ ba môlônim malaiñ lomalomami hamô ma môlônim anyô bêñ la miñ hamô ami, ma nodam môlônim anyô hêvhaviñ takatu ba athêñ mi ek nedañô abô êñ. Ma miñ nodam ñê daluk ami.

⁷ Dô! Hu ek undum abô, êñ ma hik thô nena lêk hôêv yak yôv. Ma anyôla habuliñ o mena hasau o la ma ômô yaô. ⁸ Ma doñtom môlôda intu udum tomberj êñ ba osau môlôviyañ ba ubuliñ i hamô ñê daluk iniñ loñ idum abô.

⁹ *Avômalô takatu ba idum kambom tem nêmo imbiñ Wapômbêñ êmô loñ atu ba yani hayabiñ, e? Mi anôñ. Noyabiñ am. Avômalô takatu ba idum sek lomalomami lôk êv yeñ hadêñ ñgôk ma idum sek haviñ anyô yañ yanavi lôk anyô da idum i lôk avi da idum i ma ¹⁰vani lo palonj ma inum waiñ ba elo molo lôk enañ abôma ma esau avômalô ba ewa iniñ nômkama yani. Ñê takêñ miñ hatôm nêmo

* 6:2: ALK 20:4 * 6:9: Gal 5:19-21; Ep 5:5; ALK 22:15

Wapômbên anêḡ loḡ lôkliḡyak ami. ¹¹ *Sêbôk ma môlô vi udum kambom takêḡ haviḡ. Ma doḡtom Wapômbên hathik môlô ba ubitak mathêḡ lôk thêthônḡ hathak Anyô Bêḡ Yisu Kilisi anêḡ athêḡ lôk alalôaniḡ Wapômbên anêḡ Lovak Mathêḡ.

Alalôaniḡ leḡviḡkupik ma Lovak Mathêḡ anêḡ unyak

¹² *Môlô onañ nena, “Balabuḡ te miḡ havalonḡ ya loḡ ami. Ba malêla takatu ba yaleḡhaviḡ yandum ma ya hatôm.” Ma doḡtom ya Pol yahanañ nena auk takêḡ tem miḡ nêḡ ya sa ami ba yahadô nômlate eyabiḡ ya. ¹³ *Môlô onañ nena, “Nôm eyañ hêḡ leḡsoam sa ma leḡsoam hêḡ nôḡ eyañ sa. Ma thai luvu ma nôḡ pik iyom ba Wapômbên tem nêḡ vê.” Ma môlô osoḡ nena sek waliliḡ ma nôḡ oyaḡ hatôm nôḡ eyañ lôk leḡsoam e? Ma yahanañ nena kupik ma Anyô Bêḡ anêḡ êk indum anêḡ ku. Aêḡ ba kupik lôk sek miḡ ethak doḡtom ami. ¹⁴ *Wapômbên da anêḡ lôkliḡyak hik Anyô Bêḡ liḡ ba tem injik alalô liḡ aêḡ iyom. ¹⁵⁻¹⁷ *Môlônim lemvimkupik sapêḡ ma hatôm Kilisi da anêḡ liḡkupik bute. Môlô ôthônḡ auk êḡ e? Ma ôpatu ba hathak doḡtom haviḡ Anyô Bêḡ thai iniḡ dahôlônḡḡ habitak doḡtom. Ma Wapômbên anêḡ abô bute hanañ nena,
 “Thai tem nimbitak êtôm kupik doḡtom.” *Môḡ Anôḡ 2:24*
 Aêḡ ba anyô te hathak doḡtom haviḡ avi sek te, êḡ ma thai lêk ibitak kupik doḡtom. Ma naja Kilisi anêḡ liḡkupik bute ba nanêḡ êndêḡ avi sek e? Mi anôḡ!

¹⁸ Nôsvôḡ ek sek waliliḡ. Kambom takatu ba avômalô ethak idum ba vi ma hêk kupik viyaiḡ. Ma opalê atu ba hadum sek waliliḡ êḡ ma yanida habuliḡ anêḡ liḡkupik

* 6:11: Tit 3:3-7 * 6:12: 1Ko 10:23 * 6:13: 1Te 4:3-5 * 6:14: Lom 8:11; 1Ko 15:20; 2Ko 4:14 * 6:15-17: Mat 19:5; Jon 17:21-23; Lom 8:9-11; Ep 5:30

ba hadum sek hathak. ¹⁹⁻²⁰ *Môlô lemvimkupik ma Lovak Matherj anêj unyak matherj atu ba hamô kapô ba Wapômbêj da hêv hadêj alalô. Avanôj e? Ma hêv alalô vuli ba miñ o anyô bêj ek oyabiñ oda ami. Ba intu ômbô Wapômbêj esak lemvimkupik.

7

Abô hathak ewa i

¹ Yahato môlônim abô viyañ nena mavi ek nômô daluk ma miñ noja avi ami. ² Ma doñtom avômalô ethak idum sek waliliñ. Aêj ba mavi ek jê ewa i, anyô ênjêk imbiñ yanavi ma avi ênjêk imbiñ yamalô. ³ Ma anyô lahaviñ ênjêk imbiñ yanavi êj ma yanavi miñ embasiñ i ami. Ma yanavi lahaviñ ênjêk imbiñ yamalô ma yamalô indum aêj iyom ek malê nena jê lôk vêj inij viyañ hêk. ⁴ Avi miñ hayabiñ yanida liñkupik ami. Mi. Anyô hayabiñ. Ma anyô miñ hayabiñ yanida liñkupik ami. Mi. Avi hayabiñ. ⁵ Ba intu ovasiñ am, êj ma hatôm udum vani! Anyô hadum ek etej mek ma miñ bônôj ami. Enañ êndêj yanavi. Ma avi hadum ek etej mek ma miñ bônôj ami. Enañ bêj êndêj yamalô ba thai nêndôk am. Êj ma netak inij êk haviñ i êtôm wak vithê. Ma mek anêj dañ ma nêjêk esak lojbo ek Sadañ miñ hatôm enja inij thetharjak ek êndôk thai leñj ami. ⁶ Miñ yahavak balabuñ te ek avi lo anyô miñ nêjêk imbiñ i wak la ami. Mi. Yahanañ ek yanêm môlônim auk sa iyom. ⁷ Yada ma anyô muk ba yalenhaviñ anyô lôkthô nimitak êtôm yada. Ma doñtom anyô tomtom da ewa inij wapôm lomaloma halêm anêj Wapômbêj. Aêj ba nôm takatu ba Wapômbêj habi sam ma yañda yañda.

⁸ Abô êntêk ba tem yanañ ma hathak aluñ lo avi tôp. Mavi ek thêlô nêmô daluk êtôm ya. ⁹ *Thetharjak miñ

* 6:19-20: 1Ko 7:23; 1Pi 1:18-19 * 7:9: 1Ti 5:14

êmbôk môlô êtôm atum hatharj ami, êj ma mavi anêj. Aêj ba anyô te miñ hatôm ipuki loj ami, êj ma enja avi.

¹⁰ *Yahanañ abô êntêk ek avômalô ewa i. Avi te miñ hatôm êndô yamalô ami. Abô êntêk ma Anyô Bêj anêj abô balabuñ ma miñ yenañ abô ami. ¹¹ Avi hadô yamalô êj ma epesañ abô imbiñ yamalô ma miñ enja anyô yañ ami. Ma anyô aêj iyom.

¹²⁻¹³ Yahanañ abô êntêk ek avômalô takatu ba ewa i ba yañ miñ hêvhaviñ Wapômbêj ami. Ba anyô te hawa avi te ba miñ hêvhaviñ Wapômbêj ami ma doñtom lahaviñ êmô imbiñ yani, ma miñ êndô avi êj ami. Ma avi te hawa anyô te ba miñ hêvhaviñ Wapômbêj ami ma doñtom lahaviñ êmô imbiñ yani, ma miñ êndô ôpêj ami. Êntêk ma yenañ auk iyom. Ma miñ Anyô Bêj anêj abô balabuñ te ami. ¹⁴ Anyô te hawa avi atu miñ hêvhaviñ ami, êj ma anyô anêj hêvhaviñ hatôm nêmi avi êj lôk nali sa ba nimbitak êtôm nômi mabuñ hêk Wapômbêj ma. Ma avi hawa anyô atu ba miñ hêvhaviñ ami ma aêj iyom. Ma mi, êj ma tem Wapômbêj ênjê nali takêj nena lelaik. Aêj ba miñ ôndô vônim atu ba anêj hêvhaviñ mi ami.

¹⁵ *Ma howa avi atu ba miñ hêvhaviñ Wapômbêj ami ba hadum ek êndô o, êj ma otak yani ek ni. Ma howa anyô atu ba miñ hêvhaviñ Wapômbêj ami ba hadum ek êndô o, êj ma otak yani ek ni aêj iyom. Tem miñ undum abô esak nômi êj ami. Wapômbêj halam alalô hathak kobom namô maliñyaô imbiñ i. ¹⁶ *Ba injo. Yanavi tem nêmi yamalô sa ek imbitak anyô hêvhaviñ mena yamalô nêmi yanavi sa ek imbitak avi hêvhaviñ la.

Alalô namô êtôm lôkmala atu ba Wapômbêj lahaviñ alalô namô

* 7:10: Mat 5:32 * 7:15: Lom 14:19 * 7:16: 1Pi 3:1

¹⁷ Hômo aisê ba Wapômbêj halam o ma ômo aêj. Êj ma hatôm Anyô Bêj anêj wapôm atu ba hik sam hadêj môlô tomtom. Abô balabuŋ êntêk ma yahêv hadêj nê êvhaviŋ lodôŋlodôŋ lôkthô. ¹⁸ Ôpatu ba bôk engothe anêj kupik ba Wapômbêj halam yani ma êmo aêj. Ma miŋ nepesaŋ anêj kupik esak lojbo ami. Ma ôpatu ba miŋ engothe anêj kupik ami ba Wapômbêj halam yani ma êmo aêj iyom. Ma miŋ engothe anêj kupik vê ami. ¹⁹ *Engothe kupik lôk miŋ engothe kupik ami, nômu ju êj ma nômu oyaŋ. Ma nômu bêj ma nesopa Wapômbêj anêj abô. ²⁰ Engothe anêmu kupik mena engothe ami mena ewa avi mena miŋ ewa avi ami ba Wapômbêj halam o, ma ômo aêj. ²¹ Ma o atu ba anêmu alaŋ hamô ba Wapômbêj halam o ma miŋ lemmalaiŋ andô. Ma doŋtom loŋôndê la hêk ek otak anêmu alaŋ anêj ku, êj ma undum aêj. ²² *Ba nê takatu ba iniŋ alaŋ hamô aleba Anyô Bêj halam i ma hatôm Anyô Bêj hapole iniŋ yak vê. Ma aêj iyom nê takatu ba miŋ êmo alaŋ la vibij ami aleba Anyô Bêj halam i ma Kilisi lêk habitak iniŋ alaŋ. ²³ Wapômbêj bôk hêv môlô vuli hathak vuli bêj ba miŋ anyôla habitak môlônim alaŋ ami ba intu lemiminjikam esak auk pik takêj ami. ²⁴ Aiyaŋ thêlô, môlô tomtom nômo êtôm aêsêbôk ba Wapômbêj halam môlô. Môlô owa am mena miŋ owa am ami mena engothe kupik mena miŋ engothe kupik ami lôk nê iniŋ alaŋ hamô mena iniŋ alaŋ mi, nômo aêj iyom ba nosopa Wapômbêj.

Pol hêv abô hadêj avômalô muk

²⁵ Anyô Bêj lahiki hathak ya ba intu yenaŋ abô ma avanôj ek môlô nônemimbiŋ. Êntêk ma yenaŋ auk hathak avômalô muk ma miŋ Anyô Bêj anêj abô balabuŋ ami.

* 7:19: Lom 2:25; Gal 5:6; 6:15 * 7:22: Plm 16; 1Pi 2:16

²⁶ Lêk ma malaij lomaloma habitak. Aêj ba nômô êtôm avômalô muk ma tem nômô mavi. ²⁷ Ôpatu ba lêk epesaj anêj abô ek enja avi ma miñ êndô ami. Ma môlô takatu ba avi mi miñ nômbôlêm avi ami. ²⁸ Ma howa avi, ma miñ hudum kambom ami. Ma avi muk te hawa anyô, ma miñ hadum kambom ami. Ma dojtom môlô takatu ba owa am tem nôpôm malaij lomaloma êmô pik êntêk ba intu yahavatho môlô loj ek miñ malaij takêj êpôm môlô ami.

²⁹⁻³¹ *Yenaj abô anêj ôdôj nena pik êntêk tem êmô sawa bidonj iyom ba anêj auk lôk anêj nômkama lôkthô lêk idum ek nema. Ba opalê atu ba hawa avi, êj ma nôm mavi. Ma dojtom lemimbi nena ewa i tem miñ êmô wak nômbêj intu sapêj ami. Ma opalê atu ba lamalaij miñ undum ba malaij êj eyabiñ anêm auk ami. Ma nôm mavi miñ eyabiñ anêm auk ami. O atu ba hôêv vuli nômkama lomaloma miñ nôngwêk lêlê esak nôm takêj ami. Nômkama pik nômbêj êj ma nôm mavi anôj. Ma dojtom miñ nôngô êtôm nômbêj ênjêk anêm auk ami.

³² Yalerhaviñ nena lejhiki lomaloma miñ embalonj môlô loj ami. Anyô muk lahiki hathak Anyô Bêj anêj ku ek indum Anyô Bêj lamavi. ³³ Ma dojtom anyô lôk avi lahiki hathak nômkama pik ek batu indum yanavi lamavi. ³⁴ Ba intu yani lahiki hathak yanavi ma Anyô Bêj haviñ. Ma avi tôp lôk avi muk ethak lejhiki hathak Anyô Bêj anêj ku. Iniñ auk nena nênem dahôlôjñj lôk lejvinkupik êndêj Anyô Bêj. Ma dojtom avi lôk anyô lahiki hathak nômkama pik ek indum yamalô lamavi. ³⁵ Yahanaj abô takêntêk ek nêem môlô sa ma miñ nêem malaij êndêj môlô ami ek môlô nômô thêthôn ma miñ nômla embalonj môlô loj ami ek môlô nônem kapôlômim lôkthô êndêj Anyô Bêj. Ma miñ yahanaj ek êtôm yak embalonj môlô loj ami.

* 7:29-31: 1Jon 2:17

³⁶ Ma ôpatu ba hapesañ abô yôv ek enja avi muk te ba anêñ thethañak hadum ek imbuliñ avi êñ ma ôpêñ enja avi êñ. Yani miñ hadum kambom ami. ³⁷ Ma ôpatu ba hapesañ yanida anêñ auk ma miñ hasopa anyôla anêñ auk ami ba hasopa anêñ lahaviñ iyom nena hadô enja avi muk, ôpêñ hadum nôm mavi haviñ. ³⁸ Aêñ ba ôpatu ba hawa avi muk hadum nôm mavi. Ma ôpatu ba hadô enja avi êñ ma anêñ malaiñ ma yaô ba intu hadum nôm mavi anôñ.

³⁹ *Avi atu ba hawa anyô ba yamalô hamô lôkmala denañ ma hatôm ibutiñ thai loñ endeba anyô ema am. Êñ ma hatôm enja anyô yañ atu ba hasopa Anyô Bêñ esak loñbô êtôm yanida anêñ lahaviñ. ⁴⁰ Yenañ auk nena yani êmô daluk ma tem yani lamavi bêñ anôñ. Ma Wapômbêñ anêñ Lovak Matherj hamô haviñ ya ba intu ya anyô lôk auk hatôm môlô.

8

Ŋgôkba anêñ nôm lôk ya

¹ *Yahanañ abô êntêk hathak Ŋgôkba anêñ nôm lôk ya.* Môlô onañ nena, “Alalô lôkthô ma ñê lôkauk.” Môlônim auk êñ hadum ba môlô ôyê am dañ ba ubuliñ avômalô êvhaviñ vi. Ma môlô lemimhaviñ avômalô takêñ, êñ ma tem nônêm i sa. ² *Môlô osoñ nena môlô oyala nômkama lôkthô e? Mi. Môlô ôthôñ auk anôñ paliñ! ³ Opalê atu ba lahaviñ Wapômbêñ ma Wapômbêñ hayala yani.

⁴ *Yenañ auk hathak eyañ Ŋgôkba iniñ nôm ma aêntêk. Alalô ayala nena Wapômbêñ ma doñtom iyom. Ma

* 7:39: Lom 7:2-3 * 8:1: Ap 15:29 * 8:1: Avômalô Kolin ethak êbôk nôm ek êv da hadêñ Ŋgôk. Ma ñê êvhaviñ leñhaviñ nejañ nôm takêñ. Thêlônin auk aêntêk nena êñ ma miñ wapômbêñ anôñ ami ba intu thêlô hatôm nejañ. Aêñ ba thêlô eto kapyã hadêñ Pol ek nedañô anêñ auk. * 8:2: Gal 6:3 * 8:4: Lo 4:39; 6:4; Gal 4:8

ngôkba takatu avômalô êv yerj hathak miŋ Wapômbêŋ anôŋ ami. ⁵ Avômalô elam nôŋ lomaloma nena iniŋ ngôkba lo iniŋ anyô bêŋ. Aêŋ ba nôŋ takêŋ hatôm iniŋ wapômbêŋ lo anyô bêŋ. ⁶*Ma doŋtom alalô ayala nena Wakamik Wapômbêŋ yani iyom intu Wapômbêŋ ba hapesaŋ nômkama lôkthô ba alalô abitak ek nandum anêŋ ku. Ma Yisu Kilisi yani iyom intu Anyô Bêŋ anôŋ ba Wapômbêŋ hapesaŋ nômkama lôkthô hathak yani. Ma Yisu êŋ hadum ba alalô abitak Wapômbêŋ anêŋ avômalô.

⁷ Ma avômalô doho miŋ leŋiŋhabi auk takêŋ hêk kapôlôŋiŋ ami. Sêbôk ma thêlô eŋgabôm ngôkba anêŋ nôŋ ma lêk êdô ba esopa Wapômbêŋ. Ma doŋtom eyaŋ ngôkba anêŋ nôŋ ma hatôm esopa ngôkba hathak loŋbô. Thêlôniŋ auk ma pulusikna ba intu leŋiŋmalaiŋ. ⁸ Avômalô takatu ba leŋiŋ malaiŋ hathak nôŋ êŋ ba miŋ eyaŋ ami ma Wapômbêŋ miŋ hatatale i ami. Ma môlô avômalô takatu ba oaŋ nôŋ lomaloma ma Wapômbêŋ miŋ habam môlô ami. Aêŋ ba oaŋ mena ôdô ma nôŋ oyaŋ hêk Wapômbêŋ ma.

⁹*Aêŋ ba o anyô hôêvhaviŋ lôklokwaŋ, oyabiŋ o! Anêŋ malaiŋ mi ek noŋgwaŋ ngôkba anêŋ nôŋ ba hoaŋ êŋ ma miŋ onaŋ êndêŋ avômalô takatu ba auk pulusik ek nindum aêŋ ami êŋa tem indum thêlô nêŋem yak. ¹⁰ Hu malakba ba hoaŋ ngôkba anêŋ nôŋ ma anyôla lamalaiŋ hathak nôŋ êŋ te hayê hoaŋ, hosoraŋ nena hôêv yani sa ba tem eyala nena nôŋ êŋ ma nôŋ oyaŋ e? ¹¹*Êŋ ma hubuliŋ yani ek endeni anêŋ kobom bô esak loŋbô ba anêŋ auk êŋ habuliŋ anyô hêvhaviŋ pulusik atu ba Yisu hama ek nêŋ yani sa. ¹² Anyô te anêŋ auk pulusik ba hubuliŋ yani êŋ ma hudum kambom hathak Kilisi. ¹³*Ba intu yahaŋ nôŋ

* 8:6: Ep 4:5,6 * 8:9: Lom 14:13-15; Gal 5:13 * 8:11: Lom 14:15,20

* 8:13: Lom 14:21

êḡ ba habuliḡ yenaḡ aiyaḡ ba hadum kambom êḡ ma tem miḡ yaḡḡaḡ alim esak loḡbô ami. Yakô yandum ba yenaḡ aiyaḡ nêḡ yak.

9

Pol hadô vuli

¹ *Odaḡô! Abô balabuḡ lomaloma miḡ havalorḡ ya loḡ ami! Ma bôk yahayê Yisu alalôaniḡ Anyô Bêḡ yôv! Ya ma aposel ba yada yenaḡ ku lôk Wapômbêḡ anêḡ lôklokwaḡ hadum ba intu môlô ubitak! ² *Avômalô doho êpôlik nena ya Pol ma miḡ aposel ami. Ma doḡtom môlônim ôêvhaviḡ hik ya thô nena ya ma Anyô Bêḡ anêḡ aposel. Aêḡ ba môlônim aposel ma ya.

³ Avômalô doho ibi yaleḡ nena yahabuliḡ yenaḡ ku aposel ba yahêv yada kisi aêntêk. ⁴ *Avômalô ethak êv nôḡ hadêḡ yêlô hatôm ḡê lôk athêḡ bêḡ takatu ba idum Wapômbêḡ anêḡ ku. ⁵ Ma Anyô Bêḡ anêḡ iviyaḡ lôk Sipas ma aposel vi ethak ewa avi takatu ba êvhaviḡ hatôm vêḡi. Ma yêlô hatôm nandum aêḡ imbiḡ. ⁶ Ma yai hatôm natak ku baherḡiḡ ek nandum Wapômbêḡ anêḡ ku êtôm aposel vi. Ma môlô osoḡ nena yai lôk Banabas iyom intu ḡê athêḡ mi e? Mi. Yêlô lôkthô ma aposel iyom. ⁷ ḡê vovak da miḡ êv vuli iniḡ nôḡ ami. Ma avômalô takatu ba idum iniḡ ku ethak eyaḡ anêḡ anôḡ. Ma ḡê takatu ba eyabiḡ bok ethak eyaḡ bok takêḡ. ⁸ Abô takêḡ ma auk pik e? Mi. Wapômbêḡ anêḡ abô balabuḡ bôk hanaḡ ⁹ *ba Mose bôk hato nena, “Bok oks hadum ku ma miḡ nokak abôlêk siḡ ami.” *Lo*

25:4

Ma Wapômbêḡ lahiki hathak bok oks mena? ¹⁰ *Mi.

* 9:1: Ap 9:1-9; 26:16; 1Ko 15:8-9 * 9:2: 2Ko 3:2-3 * 9:4: Luk 10:8

* 9:6: Pol hayala Kolin iniḡ auk lôkbaḡ ba intu havuḡ abô ba hadô ek enja Kolin iniḡ da. Aêḡ ba hadum thêlô leḡiḡmaniḡ. * 9:9: Lo 25:4; 1Ti 5:18

* 9:10: 2Ti 2:6

Abô êḡ ma hathak yêlô. Avanôḡ! Abô êḡ hathak yêlô opalêla takatu ba adum Wapômbêḡ anêḡ ku. ḡê takatu ba ele ku lôk evatho ku, lôkthô êv maleḡḡ ek nejaḡ nôḡ.

¹¹⁻¹² *Môlô othak ôêv avômalô ku vi sa. Ma yêlô avatho Wapômbêḡ anêḡ abô halôk môlô. Aêḡ ba awa nôḡ anêḡ môlô ma ôyê nena malaiḡ e? Mi! Yêlôaniḡ athêḡ hêk ba intu yêlô amôḡ ek naja môlônim nôḡ!

Ma doḡtom miḡ yêlô asopa loḡôndê êḡ ami. Ba awa malaiḡ lomaloma ek miḡ embasiḡ Wapômbêḡ anêḡ Abô Mavi ami. ¹³ *Môlô oyala nena ḡê takatu ba idum ku hamô unyak mathêḡ ma eyaḡ nôḡ takatu ba êv hadêḡ unyak êḡ. Ma ḡê takatu ba idum ku hamô loḡ êbôk da ma eyaḡ nôḡ takatu ba êv hatôm da. ¹⁴ *Anyô Bêḡ bôk hanaḡ aêḡ iyom nena ḡê takatu ba enaḡ Wapômbêḡ anêḡ abô ma neja iniḡ nôḡ êlêm anêḡ iniḡ ku takatu ba idum. ¹⁵ Ma doḡtom yada miḡ bôk yahasopa loḡôndê takêḡ ami. Ma miḡ yahato abô êntêk ek môlô nobakôḡ ya ami. Mi! Yahama ma mavi ek miḡ yanêḡ malaiḡ êndêḡ môlô ami ek anyôla miḡ enja nôḡ takatu ba yahabam ya hathak vê ami. ¹⁶ *Miḡ yahabam ya hathak yahanaḡ Wapômbêḡ anêḡ abô ami. Mi. Wapômbêḡ hêv ku êḡ hadêḡ ya. Ba miḡ yahanaḡ Wapômbêḡ anêḡ abô ami, êḡ ma malaiḡ bêḡ ek ya. ¹⁷ Yahapetenak ek yandum ku êntêk êḡ ma tem yanja vuli. Ma doḡtom miḡ yada yenaḡ auk ami. Ba intu yahadum oyaḡ hatôm yenaḡ ku atu ba Wapômbêḡ hêv ek yayabiḡ. ¹⁸ Vuli alête intu tem yanja? Yenaḡ vuli ma aêntêk. Yahanaḡ Wapômbêḡ anêḡ Abô Mavi ma miḡ avômalô nêḡnêḡ vuli ami. Êḡ ma hatôm yenaḡ vuli atu ba yahabam ya hathak.

¹⁹ Aêḡ ba yabaheḡ miḡ ekak loḡ lôk anyôla miḡ hayabiḡ

* 9:11-12: Lom 15:27; Ap 20:34; 2Ko 11:9 * 9:13: Lo 18:1-3 * 9:14:

Mat 10:10; Gal 6:6 * 9:16: Jer 20:9

ya ami. Ma dorjtom yenaŋ auk nena avômalô lôkthô nimbitak yenaŋ alaŋ ek yaŋgik loŋôndê thô ek bêŋ anôŋ ini nesopa Kilisi. ²⁰ *Yahamô haviŋ avômalô Israeŋ ma yahabitak hatôm thêlô. Ma yahamô haviŋ avômalô esopa abô balabuŋ takatu êŋ ma yahabitak hatôm thêlô ek yandom i ini ek Kilisi. Ma dorjtom abô balabuŋ miŋ hayabiŋ ya ami. ²¹ Yahamô haviŋ ŋê daluk takatu ba iniŋ abô balabuŋ mi, êŋ ma yahabitak hatôm thêlô ba miŋ yahasopa alalô avômalô Israeŋ iniŋ abô balabuŋ lomaloma ami ek yandom thêlô ini êndêŋ Kilisi. Ma yahasopa Wapômbêŋ lôk Kilisi iniŋ abô ba intu eyabiŋ ya. ²² *Ma yahamô haviŋ ŋê takatu ba iniŋ auk pulusik ma yahabitak pulusik hatôm thêlô ek yandom thêlô ini ek Kilisi. Yahasopa avômalô lôkthô iniŋ auk lomaloma ek auk anêŋ aêŋ ma hatôm yanêm vi dedauŋ sa. ²³ Yahadum aêŋ ek avômalô lôkthô nedaŋô Wapômbêŋ anêŋ abô ba nesopa ek alalô lôkthô naja bulubiŋ.

Nadaŋviŋ lôklokwaŋ ek nayô uŋlôv

²⁴ Avômalô takatu ba elanŋviŋ sapêŋ ewa vuli e? Mi. Ôpatu ba hamôŋ iyom. Aêŋ ba ondanŋviŋ ek onja anêm vuli aêŋ iyom. ²⁵ *Avômalô takatu ba ik mambêŋ ma ethak êdôŋ i wak nômbêŋ intu ek neja kulurŋ atu ba tem ekapok kethêŋ. Ma dorjtom alalô adum ek naja kulurŋ atu ba tem êmô wak nômbêŋ intu sapêŋ. ²⁶ Ba intu ya miŋ yahalanŋviŋ hatôm anyô halanŋviŋ mayaliv ami. Ma miŋ yahik vovak hatôm anyô hathak hik loŋ oyaŋ ami. ²⁷ *Mi! Yahik yalenŋviŋkupik ek batu yenaŋ auk pik etauviŋ. Yakô yanaŋ Wapômbêŋ anêŋ Abô Mavi êndêŋ avômalô ba nênimimbiŋ ma yada mi.

* 9:20: Ap 21:20-26 * 9:22: 2Ko 11:29 * 9:25: Plp 3:14; 2Ti 2:4-5; 4:7-8

* 9:27: Lom 8:13; 13:14

10

Yakô ek alalô nanêm yak esak saê

¹* Aiyaŋ thêlô miŋ môlô lemimpaliŋ ami! Sêbôk ma alalôaniŋ bumalô esopa buliv lôk evenŋ ŋgwêk malêvônŋ.

² Ma buliv lo ŋgwêk ithik thêlô ek injik thô nena thêlô esopa Mose. ³* Thêlô sapêŋ eyaŋ nôm mathêŋ atu ⁴* ma sapêŋ inum ŋaŋ valu mathêŋ atu ba haveŋ haviŋ i. Valu êŋ ma Yisu da. ⁵* Ma doŋtom Wapômbêŋ miŋ lamavi hathak thêlô ami ba intu ema ba kupik hêk mayaliv hêk loŋ thiliv.

⁶* Nôm takêŋ habitak ek alalô leŋiŋimbi esak ma miŋ imbisôk imiŋ alalô ek nandum kambom ami. ⁷ Bôk eto hathak thêlô nena,

“Avômalô êŋ esopa ŋgôk ba eloyeŋ hathak lôk eyaŋ ba inum ba idum sek lomaloma.” *Etak Ijip 32:6*

Aêŋ ba miŋ môlô nundum aêŋ ami. ⁸* Miŋ alalô nandum sek waliliŋ êtôm bôk ba alalôaniŋ bumalô idum ba avômalô hatôm 23,000 ema wak doŋtom iyom ami. ⁹* Alalô miŋ natatale Anyô Bêŋ êtôm avômalô vi atu ba bôk idum ba umya hathaŋ i pôpônô ami. ¹⁰* Ma miŋ nanaŋ abô munuŋmunuŋ êtôm bôk ba doho idum ba aŋela vovak hiki pôpônô ami.

¹¹ Nôm takatu ba bôk habitak hathak avômalô bôsêbôk ma eto ek alalô avômalô bôlônŋ êntêk atu ba lêk amô habobo pik lo leŋ anêŋ daŋ leŋiŋimbi katô ba nayabiŋ i. ¹² Aêŋ ba o atu ba hosonŋ nena humiŋ lôklokwaŋ êŋ ma oyabiŋ o ek miŋ nêŋ yak ami. ¹³ Kambom hathak halôk avômalô leŋiŋ ek nindum kambom. Ma hudum ek undum kambom ma Wapômbêŋ tem miŋ imbuliŋ dôŋ ek

* 10:1: Kis 13:21-22; 14:22-29 * 10:3: Kis 16:35 * 10:4: Kis 17:6; Nam 20:11 * 10:5: Nam 14:29-30 * 10:6: Nam 11:4,34; 1Ko 10:11 * 10:8: Nam 25:1-9 * 10:9: Nam 21:5-6 * 10:10: Nam 16:41-49

o ami. Tem yani êmbôlêm lojôndê ek otak auk êj ek uminj lôklokwañ. Ma tem miñ etak o ek nêm yak ami.

Miñ nônêm yey êndêj Wapômbêj ma ngôkba imbiñ ami

¹⁴ Aêj ba aiyañ thêlô, nônêm am vê ênjêk ngôkba anêj ku lo loj. ¹⁵ Môlô avômalô lôkauk ba intu nutitiñ abô êntêk nena thêthôn mena mi e? ¹⁶ *Kilisi anêj thalalen hadum ba alalô abitak dojtom lôk anum ba leñjhabi hathak nôm mavi takatu ba yani hadum ek hêv alalô sa. Ma polom dojtom êj ma hatôm Kilisi liñ kupik ba intu alalô aŋgôli ba añ. ¹⁷ *Ma alalô avômalô bêj anôj añ ek injik thô nena alalô sapêj lêk athak dojtom haviñ Kilisi ba abitak ôdôj te iyom.

¹⁸ *Ma lemimimbi esak avômalô Isael. Thêlô êv iniñ da hadêj jê êbôk da ba êbôk ma sapêj eyañ nôm da êj ma hatôm ethak dojtom haviñ Kilisi ba ibitak ôdôj te iyom. ¹⁹ *Ma yahanañ nena ngôk iniñ nôm lôk alokwañ ma valu iniñ athêj hêk e? ²⁰ *Mi. Jê daluk êv da hadêj ngôk. Ma ngôk takêj ma Wapômbêj e? Miñ yalenhaviñ môlô nosak dojtom imbiñ ngôk ami. ²¹ *Miñ hatôm nunum êndôk Anyô Bêj anêj tase lôk ngôk anêj imbiñ ami. Ma miñ hatôm nojgwañ ngôk anêj nôm lôk Anyô Bêj anêj imbiñ ami. ²² *Hatôm alalô nadôk Anyô Bêj la ek ladañ e? Ma hêv vovañ hadêj alalô êj ma tem namô lôklokwañ ma miñ nanêm yak ami e?

Nambô Wapômbêj anêj athêj

²³ *Môlô onañ nena, “Balabuñ te miñ havalonj alalô loj ami. Ba malêla takatu alalô leñjhabiñ nandum ma hatôm.” Ma dojtom ya Pol yahanañ nena nômkama

* 10:16: Mat 26:26-28 * 10:17: Lom 12:5 * 10:18: Wkp 7:6 * 10:19: 1Ko 8:4
 * 10:20: Lo 32:17; ALK 9:20 * 10:21: 2Ko 6:15-16 * 10:22: Lo 32:21
 * 10:23: 1Ko 6:12

sapêḅ tem miḅ nêḅ môlô sa lôk embatho môlô loḅ ami.
 24 *Ba miḅ lemimimbi oda anêḅ mavi iyom ami ma lemimimbi anyô vi iniḅ mavi imbiḅ.

25-30 *Ma

“Nômkaḅa pik lôkthô ma Anyô Bêḅ anêḅ.” *Kapya Yeḅ*
 24:1

Yahabô Wapômbêḅ ba yahaḅ lôk yaleḅmavi êḅ ma anyôla miḅ hatôm esaḅ ya ami. Yenaḅ auk nena yaḅgaḅ ma tem yaḅgaḅ. Ma yahadô ma dô. Anyô vi iniḅ auk miḅ havaloraḅ ya loḅ ami. Aêḅ ba noja alim vathiap lôkthô atu ba ôêv vuli ba oraḅgaḅ. Miḅ lemim malaiḅ ami.

Ma ḅê daluk doho elam o ek nu noḅgaḅ nôm imbiḅ i ba hudum ek nu ma miḅ oraḅ injik i liḅ ami. Noḅgaḅ iyom. Ma doḅtom anyôla hanaḅ hadêḅ o nena nôm êntêk ma nôm ḅḅôkba, êḅ ma miḅ noḅgaḅ ami ek nêḅ anyô daluk êḅ sa ek miḅ lamalaiḅ esaḅ o ami. Ma miḅ yahanaḅ hathak ḅê êvhaviḅ ami. Mi. Yahanaḅ hathak ḅê daluk.

31 *Aêḅ ba oraḅ mena unum mena udum aisê, nundum lôkthô aêḅ iyom ek nobam Wapômbêḅ anêḅ athêḅ.
 32 *Avômalô Israeḅ lo Glik lôk Wapômbêḅ anêḅ avômalô êvhaviḅ takatu, ma miḅ nundum nôḅla ek nosale i thô ami. 33 *Nômkaḅa lôkthô atu ba yahadum ma yahadum ek yanêḅ avômalô vi sa ek neja bulubiḅ. Miḅ yahabôlêḅ nôm leḅiḅmavi ek yada ami.

11

1 *Yahasopa Kilisi ba intu nosopa yaveḅgwaḅ.

Pol hanaḅ hathak nendam leḅkadôk siḅ

* 10:24: Lom 15:1-2 * 10:25-30: Sḅg 24:1; 1Ko 8:7; 1Ti 4:4 * 10:31: Kol 3:17 * 10:32: Lom 14:13 * 10:33: 1Ko 9:20-22 * 11:1: 1Ko 4:16

² Yahayê nena môlô miñ lemimpaliñ yenañ abô ami ba yahanañ abô mavi hathak môlô. Môlô ovaloñ yenañ auk taksêbôk atu ba êdôn ya ba yahadôn môlô hathak.

³* Yalerhaviñ môlô noyala nena Kilisi ma hamô vuliñ ek anyô ma anyô hamô vuliñ ek avi ma Wapômbên hamô vuliñ ek Kilisi.* ⁴ Ba ôpatu ba hadum ek eteñ mek mena hanañ Wapômbên anêñ auk bêt ek embatho avômalô loñ ba hakôk kulun, êñ ma hêv mama hadêñ Kilisi atu ba hamô vuliñ ek yani. ⁵ Avi takatu ba enañ Wapômbên anêñ auk bêt ek embatho avômalô loñ lôk eteñ mek nendam leñikadôk siñ ma miñ nekapiñ leñikadôk ñauñ ba popam ami. Edam leñikadôk siñ ami lôk ekapiñ leñikadôk ñauñ ba popam, êñ ma hatôm êv mama hadêñ ôpatu ba hamô vuliñ ek i. ⁶ Avi atu ba miñ lahaviñ endam wakadôk ami êñ ma nekapiñ wakadôk ñauñ. Ma doñtom nôm êñ ma nôm mama. Ba intu avi nesak nendam leñikadôk siñ. ⁷⁻⁹* Anyô ma hatôm Wapômbên da ba hik Wapômbên anêñ lôkmañgiñ thô. Ba intu yani êkôk nômla êmô wakadôk ami. Anyô ma miñ epesañ hathak avi lokwañ ami ma mi. Avi ma epesañ hathak anyô lokwañ. Miñ epesañ anyô ek nêmi avi sa ami, mi, avi ek nêmi anyô sa. Ba intu avi hik anyô anêñ lôkmañgiñ thô. ¹⁰ Aêñ ba avi nendam leñikadôk siñ êtôm lavôñgiñ te ek añela nêgê.

¹¹⁻¹² Avi ibitak anêñ anyô. Ma avi evathu anyô ba intu anyô êlêm anêñ avi aêñ iyom. Ma doñtom nômkama sapêñ halêm anêñ Wapômbên. Ba intu avi takatu ba esopa Anyô Bêt miñ hatôm nenañ nena, “Yêlô avi iyom ba yôv”

* 11:3: Stt 3:16; Ep 5:23 * 11:3: Abô Glik hathak “vuliñ” anêñ ôdôn yañ nena “lokwañ ta”. Aêñ ba abô 11:3 haveñ aêntêk. “Kilisi ma hatôm a anêñ lokwañ ta ma anyô sapêñ ma epesañ hathak Kilisi ba êtôm thañaj. Ma anyô hatôm a anêñ lokwañ ta ma avi halêm anêñ anyô ba êtôm thañaj. Ma Anyô Bêt hatôm a anêñ lokwañ ta ma hêv Kilisi ba halêm ba hatôm thañaj.”

* 11:7-9: Stt 1:26-27; 2:18-23

mena anyô nenaŋ nena, “Yêlô anyô iyom ba yôv”. Mi.
¹³ Lemimhabi aisê? Avi miŋ edam leŋkadôk siŋ ami ba eteŋ mek hadêŋ Wapômbêŋ êŋ ma mavi e? ¹⁴⁻¹⁵ Alalô lôkthô ayala alalôaniŋ auk. Avi iniŋ leŋkadôk ŋauŋ hamô ek imbuliv leŋŋkadôk siŋ. Ma alalô anaŋ nena yani ma avi mavi. Ma doŋtom anyô atu ba wakadôk ŋauŋ daim yani tem mama. ¹⁶ Avômalô takatu ba êpôlik hathak abô êntêk nodanô! Yêlôaniŋ avi lôk avi takatu ba êvhaviŋ Anyô Bêŋ ba êmô luvuluvu ethak edam leŋŋkadôk siŋ ba intu môlô nundum aêŋ iyom.

Kolin ibuliŋ Wapômbêŋ anêŋ nôm matheŋ

¹⁷ Môlô othak doŋtom ma miŋ udum mavi hadêŋ avômalô vi ami. Môlô ubuliŋ i ba intu ya miŋ hatôm yanaŋ abô mavi esak môlô ami. ¹⁸ *Yahalaŋô môlô ŋê êvhaviŋ othak doŋtom ma ovak am vose hi lodôŋlodôŋ. Yakô abô êŋ bute ma avanôŋ. ¹⁹ Yakô môlô osoŋ nena lodôŋlodôŋ êŋ ma mavi ek nêgê nena opalêla esopa Wapômbêŋ mavi ba hanaŋ mavi ma opalêla mi. Aisê? ²⁰ Môlô othak doŋtom hatôm ŋê êvhaviŋ ma osoŋ nena oaŋ Anyô Bêŋ anêŋ nôm e? Mi! ²¹ Môlô doho ômôŋ ba ovasiŋ nôm ba oaŋ palon. Ma doho ema kisi ma doho eyaŋ ba inum aleba leŋsoam bok. ²² Môlô unyak oŋgwaŋ lo nunum êmô mi e? Yakô môlô nôpôlik ek Wapômbêŋ anêŋ avômalô êvhaviŋ takatu ba nômkama mi ba ôŋgô i nena avômalô ôvathek. Ba yanaŋ aisê êndêŋ môlô? Yambam môlô e? Mi anôŋ!

²³ Anyô Bêŋ hadôŋ ya ba intu yandôŋ môlô aêntêk. Bôlôvôŋ atu ba tem nenaŋ Anyô Bêŋ Yisu bêŋ ma hawa polom ²⁴ ma hêv lamavi ma haya ba hanaŋ, “Êntêk ma yenaŋ yaleŋviŋkupik ba yahêv ek nêm môlô sa. Nundum aêŋ ek lemimimbi ya.” ²⁵ *Eyaŋ vêm ma hawa tase

* 11:18: 1Ko 1:10-12 * 11:25: Kis 24:6-8; Hib 8:8-13

te aêñ iyom ma hanañ, “Êntêk ma tabô lukmuk atu ba yahavak hathak yenañ thalaleñ. Waklavônñ atu ba unum ma nundum aêñ ek lemimimbi ya.”²⁶ Waklavônñ mólô oañ polom êntêk lôk unum halôk tase êntêk ma hanañ hathak Anyô Bêñ anêñ ñama lôk endelêm.

Alalô nasô i ba naya vêmam ka naja Anyô Bêñ anêñ nôm

²⁷* Aêñ ba anyôla hayañ lo hanum palonñ êñ ma habuliñ polom lôk tase êñ ba Anyô Bêñ anêñ liñkupik lo thalaleñ lôk ñama habitak hatôm nôm oyañ ba ôpêñ tem indum abô. ²⁸ Avômalô idum ek nejañ polom lôk ninum êndôk tase êñ ma nêsô i ba neya vêmam ka nejañ. ²⁹ Anyôla hayañ lo hanum nôm mathenñ êntêk ma miñ lahabi Yisu Kilisi liñkupik lôk anêñ avômalô ami, ôpêñda hadum ba tem Wapômbêñ nêmm malaiñ êndênñ ôpêñ. ³⁰ Aêñ ba intu mólô doho lokwañ mi lôk ôpôm lijiñ ma bêñ anônñ ema. ³¹ Ma doñtom alalôda nasô i ba naya êña Wapômbêñ miñ hatôm indum abô ek alalô ami. ³²* Anyô Bêñ hanañ alalô bêñ ba hêv malaiñ hadênñ alalô ek êndônñ alalô ek pik lo leñ anêñ dañ atu ba Wapômbêñ hêv avômalô pik vê ma tem miñ nêmm alalô vê imbiñ ami.

³³ Aêñ ba aiyañ thêlô, waklavônñ atu ba mólô ôlêm othak doñtom ek oñgwañ, êñ ma noyabiñ mólôviyañ. ³⁴ Ma mólô doho oma kisi ma oñgwañ nômm êmô unim unyak vêmm ka nôlêm nosak doñtom ek miñ abô la êpôm o ami.

Wak alê atu ba yahathôk ma tem yanêmm auk doho imbiñ.

12

Lovak Mathenñ anêñ wapôm lomaloma

¹ Aiyañ thêlô yahadum ek yapesañ mólônimm auk lokbañ takatu ba hathak wapôm lomaloma atu ba Lovak Mathenñ

* 11:27: Hib 10:29 * 11:32: Hib 12:5-6

hêv hadêḡ avômalô. ²*Sêbôk ba môlô avômalô daluk ma elom môlô hi mayaliv ek ôêv yeḡ hadêḡ nôḡ takatu ba miḡ hatôm enaḡ abô ami. ³*Aêḡ ba yanaḡ êndêḡ môlô nena Anyô Bêḡ anêḡ Lovak Matherḡ hayabiḡ anyôla, êḡ ma tem miḡ yani esaḡ Yisu ba enaḡ abôma ami. Ma Lovak Matherḡ iyom intu hatôm indum ôpêḡ ba enaḡ nena Yisu ma Anyô Bêḡ.

⁴*Wapôm ma lomaloma ma Lovak Matherḡ ma doḡtom iyom intu hêv. ⁵Ma kobom nêḡnêḡ avômalô sa ma lomaloma ma Anyô Bêḡ ma doḡtom iyom. ⁶Ma ku lomaloma hêk ma doḡtom Wapômbêḡ ma doḡtom iyom intu hêv lôklokwaḡ hadêḡ avômalô lôkthô ek nindum.

⁷Lovak Matherḡ hadum ku hamô anyô tomtom ek hêv alalô sa ek namô mavi imbiḡi. ⁸Anyô yaḡ ma hêv Wapômbêḡ anêḡ abô auk lôkmaḡḡiḡ ek enaḡ bêḡ. Ma yaḡ ma Lovak Matherḡ êḡ hêv auk eyala Wapômbêḡ anêḡ auk lomaloma. ⁹Ma te ma hêv auk hêvhaviḡ lôklokwaḡ. Ma te ma hêv lôklokwaḡ ek nindum anyô lijiḡ mavi. ¹⁰Ma te ma hêv ek indum nômbithi lôklokwaḡ ma yaḡ ma enaḡ Wapômbêḡ anêḡ auk bêḡ ek embatho avômalô loḡ ma te ma hatitiḡ ḡê evatho avômalô loḡ hathak iniḡ ku ma te ma hêv abô masôm hadêḡ avômalô ma te ma hêv auk ek enaḡ abô masôm takêḡ anêḡ ôdôḡ bêḡ. ¹¹*Ku takêḡ lôkthô ma halêm anêḡ Lovak Matherḡ doḡtom êḡ iyom ba hêv hadêḡ anyô tomtom hatôm yanida anêḡ lahaviḡ.

Alalô lôkthô ma kupik doḡtom êḡ anêḡ lôbôlôbô

¹²*Kupik ma doḡtom iyom, ma doḡtom anêḡ lôbôlôbô hamô. Anêḡ lôbôlôbô takêḡ ma bêḡ anôḡ, ma doḡtom kupik doḡtom hayabiḡ. Ma Kilisi da anêḡ aêḡ iyom.

* 12:2: Hab 2:18-19 * 12:3: 1Jon 4:2-3 * 12:4: Lom 12:6 * 12:11: 1Ko 7:7
* 12:12: 1Ko 10:17

¹³ *Alalô lôkthô athik athak Lovak Matheŋ doŋtom ba abitak kupik doŋtom, avômalô Isael lôk avômalô Glik ma ñê lôk alaŋsi lôk ñê alaŋsi mi, alalô sapêŋ abitak hatôm kupik doŋtom iyom. Ma Lovak Matheŋ doŋtom intu hamô alalô lôkthô kapôlôŋiŋ.

¹⁴ Ma kupik ma miŋ epesaŋ hathak nômla doŋtom ami. Mi. Bêŋ anôŋ. ¹⁵ Veŋ kapô hanaŋ nena, “Baheŋ ma yaŋda ma veŋ kapô ma yaŋda. Ba intu ya miŋ kupik bute ami.” Êŋ ma abô avanôŋ e? Mi. Veŋ kapô ma kupik êŋ bute. ¹⁶ Leŋôndôŋ hanaŋ nena, “Maleŋdaluk ma yaŋda ma leŋôndôŋ ma yaŋda. Ba intu ya miŋ kupik bute ami.” Êŋ ma abô avanôŋ e? Mi. Leŋôndôŋ ma kupik êŋ bute. ¹⁷ Aêŋ ba kupik lôkthô ma maleŋdaluk iyom ma tem alalô nadaŋô aisê? Ma kupik lôkthô ma leŋôndôŋ iyom, ma tem alalô nadiŋu ôv aisê? ¹⁸ Odaŋô! Wapômbêŋ hapesaŋ kupik êŋ bu tomtom halôk ida iniŋ loŋ hatôm yanida anêŋ lahaviŋ. ¹⁹ Ba intu kupik êŋ bute iyom ma kupik lôkthô tem aisê? ²⁰ Aêŋ ba kupik êŋ anêŋ lôbôlôbô hamô ma doŋtom anêŋ kupik ma doŋtom.

²¹ Maleŋdaluk miŋ hatôm êpôlik esak baheŋ ba enaŋ, “O dô!” Ma leŋkadôk miŋ hatôm êpôlik esak veŋkapô ba enaŋ, “O dô!” ²² Mi! Kupik lôkthô ma anêŋ loŋ pulusik hamô ba loŋ pulusik takêŋ ma bêŋ ek eyabiŋ o mavi. ²³ Kupik anêŋ loŋ mama alalô athak apesaŋ lôk aluviŋ mavi ba adô hêk loŋ kapô. ²⁴ Ma kupik anêŋ loŋ mama mi ma miŋ alalô athak ik kup ami. Ma Wapômbêŋ hapesaŋ kupik anêŋ lôbôlôbô atu ba ethak doŋtom ma hêv athêŋ bêŋ hadêŋ loŋ mama ²⁵ ek batu miŋ nabaki vose ni lodôŋlodôŋ ami ma nanêm i sa ni ba êlêm. ²⁶ Bute hawa vovaŋ, lôkthô ewa vovaŋ. Ma bute hawa athêŋ bêŋ, êŋ ma lôkthô êbôi.

* 12:13: Gal 3:28

²⁷*Môlô ma Kilisi lijkupik ba môlô tomtom ma hatôm yani anêḡ kupik lôbôlôbô atu. ²⁸*ḡê êvhaviḡ Anyô Bêḡ ma hêv ku lomaloma hadêḡ i. Môḡ anôḡ ma aposel, hayô hêk ma plopet, ma havenḡ yam ma kêdôḡwaga, vêm ma ḡê ku idum nômbithi lôk ḡê takatu ba idum avômalô mavi lôk ḡê takatu ba êv avômalô sa lôk avaka ku lôkthô ma ḡê enaḡ abô masôm. ²⁹Aêḡ ba môlô doho lêk aposel ma doho plopet ma doho kêdôḡwaga lôk doho idum nômbithi ³⁰ma doho idum avômalô mavi lôk doho enaḡ abô masôm ma doho ik abô masôm liliḡ êḡ ma mavi. ³¹*Wapôm lomaloma takatu ba hamôḡ ek vi, êḡ ma ôpôviḡ o ek onja. Êntêk ma loḡndê mavi anôḡ te intu tem yaḡgik thô êndêḡ môlô.

13

Loḡndê leyihaviḡ

¹Ôpatu ba hanaḡ abô masôm lôk aḡela iniḡ abô lomaloma ma doḡtom lahaviḡ avômalô ami, yani êḡ hatôm subim atu ba ik ba halaḡ mayaliv lôk yeḡ beleḡ atu ba ibi ba pôk lili oyaḡ. ²*Ma ôpatu ba hanaḡ Wapômbêḡ anêḡ auk bêḡ mena hawa auk hathak auk loḡ kapô ba hanaḡ auk lôkmaḡḡiḡ mena anyô hêvhaviḡ ba hanaḡ ba dumlolê haviyô ba hi, ma doḡtom lahaviḡ mi hêk ôpêḡ ma anêḡ ku ma nôm oyaḡ. ³Ma anyôla hêv anêḡ nômkama ek hêv ḡê siv sa lôk hêv ida hatôm da atum ma doḡtom miḡ lahaviḡ avômalô ami, nôm êḡ miḡ hêv yanida sa ami.

⁴Ôpatu ba lahaviḡ avômalô, yani ma yôhok mavi ba nêḡ la êndêḡ avômalô. Yani miḡ ladaḡ lôk ebam yanida ba êmbôi ami. ⁵Ma miḡ indum nôḡ mama lôk êtôm anyô paloḡ lôk miḡ laḡaḡa ketheḡ oyaḡ lôk embaloḡ auk

* 12:27: Lom 12:5 * 12:28: Ep 4:11-12 * 12:31: 1Ko 14:1 * 13:2: Mat 17:20

esak kambom bôsêbôk ami. ⁶ *Leñhaviñ ma miñ habôï hathak kambom ami, mi, habôï hathak abô avanônñ iyom. ⁷ *Ôpatu ba lahaviñ avômalô hathak hamô maliñyaô ma anêñ hêvhaviñ hamiñ lôklokwañ. Ma hathak hêv ma ek Wapômbêñ ba hamiñ majañ.

⁸ Kobom leññhaviñ i ma anêñ dañ mi. Ma opalêla takatu ba enañ abô plopet ma thêlôninñ ku tem anêñ dañ. Lôk abô masôm lomaloma, jiñañ takêñ tem ênjêk tiñinñ. Lôk auk lôkmañginñ tem ende ba ni. ⁹ Ma alalô ayala Wapômbêñ anêñ auk dokte iyom lôk anañ anêñ auk dokte iyom. ¹⁰ Ma waklavônñ atu ba Yisu endelêm ma ku sapêñ tem êyô anêñ dañ ba injik anônñ ma tem enja loñ ek ku takêñ lôkthô. ¹¹ Sêbôk ma ya amena ma yahanañ abô inañ amena lôk yaleñhabi inañ amena ma yenañ auk inañ amena. Ma yahabitak anyô ma yahatak auk amena. ¹² Lêk ma alalô ayê lôk anônñ ami. Mi. Ayê dahô oyañ. Ma embeñ yam ma tem nagê lôk anônñ. Lêk ayala dokte iyom ma embeñ yam ma tem nayala anônñ biñ hatôm Wapômbêñ lêk hayala alalô lôkthô katô anônñ.

¹³ *Ma nôm lô êntêk iyom hêk. Êvhaviñ lôk êv maleñ ek Wapômbêñ ma leñhaviñ. Ma doñtom leñhaviñ iyom intu bêñ ek nôm lô êntêk.

14

Alalô leññmavi anônñ ek nanañ Wapômbêñ anêñ abô

¹ *Nosopa loñônndê leññhaviñ iyom ba nondañvinñ ek nonañ Lovak Matheñ anêñ abô lomaloma. Lôk nômbêñ ba nôpôvinñ am lôklokwañ ek nonañ Wapômbêñ anêñ auk bêñ ek embatho avômalô loñ. ² Ma opalê atu ba hanañ hathak abô masôm miñ hanañ hadêñ avômalô pik ami.

* 13:6: Lom 12:9 * 13:7: 1Pi 4:8 * 13:13: 1Te 1:3 * 14:1: 1Ko 12:31; 14:39

Mi. Hanaŋ hadêŋ Wapômbêŋ ba hanaŋ abô loŋ kapô atu ba Lovak Matheŋ hêv hadêŋ yani. Ba anyôla miŋ hatôm eyala anêŋ ôdôn ami. ³ Ma opalêla takatu ba idum ek nembatho avômalô loŋ ma nenaŋ Wapômbêŋ anêŋ abô esak avômalô pik iniŋ abô, ôpêŋ havatho thêlô loŋ lôk hathô thêlô ba haya lôk hêv abô labali hadêŋ i. ⁴ Ma ôpatu ba hanaŋ abô masôm havatho yanida loŋ. Ma doŋtom ôpatu ba hanaŋ Wapômbêŋ anêŋ auk hathak avômalô pik iniŋ abô, yani havatho avômalô êvhaviŋ loŋ. ⁵ Yalenhaviŋ môlô lôkthô nonaŋ abô masôm. Ma doŋtom yenaŋ auk lôklokwaŋ nena nonaŋ Wapômbêŋ anêŋ auk bêŋ ek embatho avômalô loŋ. Ôpatu ba havatho avômalô êvhaviŋ loŋ ma bêŋ anôn ek ôpatu ba hanaŋ hathak abô masôm. Ma doŋtom anyôla hik abô êŋ liliŋ ba havatho avômalô êvhaviŋ lôkthô loŋ, êŋ ma mavi anôn aêŋ iyom.

⁶ Aêŋ ba aiyar thêlô, nodarô! Yahathôk ek môlô ba yahanar abô lôk auk mena yahik Wapômbêŋ anêŋ auk loŋ kapô thô mena yahadôn avômalô mena yahanar Wapômbêŋ anêŋ auk bêŋ, êŋ ma hatôm yahavatho môlô loŋ. Ma doŋtom yahanar abô masôm ba miŋ môlô oyala ami, êŋ ma yahavatho môlô loŋ aisê? ⁷ Ma môlô lemimimbi esak abiŋ lôk gita. Thêlô ma miŋ nôm lôkmala ami. Ma doŋtom iniŋ asêŋ hamô. Ma thêlôninŋ pôk halaŋ mayaliv êŋ ma tem miŋ alalô nadaŋô iniŋ asêŋ mavi ami. ⁸ Ma lavuak miŋ halaŋ mavi ami ma avômalô tem nêpôpêk i ek nijik vovak aisê am? ⁹ Ma môlô vemimbôlêk ma aêŋ iyom. Môlô onaŋ abô masôm ma avômalô tem neyala aisê? Abô êŋ ma hatôm lovak ba miŋ eyala ami. ¹⁰ Yakô ek abô lomaloma takatu ba hêk pik bêŋ êntêk lôkthô iniŋ ôdôn hamô. ¹¹ Aêŋ ba miŋ yahayala abô atu ba anyô yar hanaŋ anêŋ ôdôn ami, êŋ ma hatôm ya anyô loŋ buyar ma yani anyô loŋ buyar. ¹² Ma môlô aêŋ iyom. Môlô othak ôpôvin ek nundum Lovak Matheŋ anêŋ ku lomaloma. Aêŋ

ba nundilup esak ku yaŋ atu ba tem embatho avômalô êvhaviŋ lôkthô loŋ.

¹³ Ba intu opalêla takatu ba enaŋ abô hathak abô masôm ma neteŋ mek ek nijik iniŋ abô êŋ liliŋ ek avômalô lôkthô neyala. ¹⁴ Ma yahateŋ mek hathak abô masôm, êŋ ma yadahôlôn hateŋ mek êŋ. Ma doŋtom yenaŋ auk miŋ havalon ami. ¹⁵ Aêŋ ba yandum aisê? Mek atu ba yadahôlôn hateŋ ma yenaŋ auk eteŋ imbiŋ. Lôk yeŋ atu ba yadahôlôn hêv ma yenaŋ auk nê m imbiŋ. ¹⁶ Hôêv lemmavi hadêŋ Wapômbêŋ hathak abô masôm ma ôpatu ba miŋ halaŋô ami tem miŋ hatôm eyala abô atu ba honaŋ ami. Ba tem miŋ enaŋ nena “avanôn” esak anê m mek êŋ ami. ¹⁷ Odanê m mek êŋ mavi ma doŋtom miŋ havatho ôpêŋ loŋ ami.

¹⁸ Yahamôn ek môlô lôkthô hathak yahanan abô masôm ba intu yahanan yaleŋmavi hadêŋ Wapômbêŋ. ¹⁹ Ma yahamô ñê êvhaviŋ malêvôn ba yahanan abô bidoŋna hathak avômalô da iniŋ abô ek yanê m auk êndêŋ i, êŋ ma mavi. Ma abô daim hatôm 10,000 hathak abô masôm êŋ ma tem thêlô neja auk aisê?

²⁰ *Aiyaŋ thêlô, notak auk hathak nundum kambom êtôm avômena kasek takatu ba miŋ eyala nômla ami ma noja ñê bôk talaŋ yôv iniŋ auk. ²¹ *Eto hêk abô balabuŋ nena Wapômbêŋ hanaŋ avômalô Islel bêŋ ba hanaŋ, “Tem yaŋgik vovak ba yanaŋ abô masôm

lôk ñê pik yaŋ iniŋ abô êndêŋ avômalô,

ma doŋtom thêlô tem miŋ nedaŋô ya ami.’

Anyô Bêŋ hanaŋ aêŋ.”

Aisaia 28:11-12

²² Ba intu abô masôm ma hatôm lavônŋiŋ ba êv hadêŋ ñê daluk ek injik i thô. Ma abô takatu ba enaŋ ek havatho

* 14:20: Ep 4:14 * 14:21: Ais 28:11-12

avômalô loṅ ma hatôm lavôṅiṅ ba êv hadêṅ ḡê êvhaviṅ.
²³ *Avômalô êvhaviṅ lôkthô ethak doṅtom ba enaṅ abô
 masôm lôk vi atu ba miṅ êvhaviṅ ami ba miṅ êdôṅ i ami,
 elañô abô êṅ, ma tem nenaṅ nena mômô ma avômalô molo.
²⁴ *Ma doṅtom mômô onaṅ Wapômbêṅ anêṅ auk bêṅ ek
 embatho avômalô vi loṅ, ma auk êṅ intu tem indum abô
 esak anyô vi ek nede i liliṅ. ²⁵ Malêla takatu ba havuṅi
 hamiṅ yani kapô tem imbitak yaiṅ. Êṅ ma tem yani endek
 vadôṅ lêlô ba nêṅ yeṅ êndêṅ Wapômbêṅ ba enaṅ bêṅ
 nena, “Avanôṅ biṅ! Wapômbêṅ lêk hamô haviṅ mômô!”

Ku nêṅem yeṅ lôkthô imbitak thêthôn

²⁶ *Aêṅ ba aiyaṅ thêlô, alalô nanaṅ aisê? Alalô ayô
 athak doṅtom ma doho nêṅem yeṅ ma doho nêṅdôṅ
 avômalô ma doho nenaṅ Wapômbêṅ anêṅ abô loṅ kapô
 ma doho nenaṅ abô masôm ma doho nenaṅ abô êṅ anêṅ
 ôdôṅ bêṅ. Nômbeṅ êṅ imbitak aêṅ ek embatho avômalô
 êvhaviṅ loṅ. ²⁷ Ba intu anyô ju mena lô la nenaṅ abô
 masôm ma te êmôṅ ma yaṅ embeṅ yam ma te embeṅ yam
 anôṅ ek anyô lôkawk la hamô ma enaṅ abô êṅ anêṅ ôdôṅ
 bêṅ. ²⁸ Aêṅ ba ôpatu ba hanaṅ abô masôm anêṅ ôdôṅ bêṅ
 te miṅ hamô avômalô malêvôṅ ami, êṅ ma ôpatu ba hanaṅ
 abô masôm bônôṅ ba imiṅ. Yani enaṅ thikuthik êndôk
 yanida ni ek Wapômbêṅ.

²⁹ *Lokwanju mena lô la takatu ba Wapômbêṅ hêv abô
 hadêṅ i ek nenaṅ ma takatu ba êmô ek elañô nititiṅ abô
 takêṅ katô. ³⁰ Anyôla hanaṅ Wapômbêṅ anêṅ abô hamiṅ
 ba Wapômbêṅ hêv abô halôk anyô yaṅ kapô ek enaṅ, ma
 ôpêṅ êndôk êmô biṅ ma yaṅ atu imbiyô enaṅ ³¹ ek mômô
 sapêṅ tomtom nonaṅ abô ek avômalô sapêṅ nedarô ba

* 14:23: Ap 2:13 * 14:24: Jon 16:8 * 14:26: 1Ko 12:8-10 * 14:29:
 1Te 5:21

neja auk ek embatho i loŋ. ³²⁻³⁴* Wapômbêŋ hathak hasup avômalô sapêŋ ethak doŋtom lôk kapôlônŋiŋ doŋtom. Ma miŋ hadum nômla mayaliv ami. Aêŋ ba avômalô enaŋ Wapômbêŋ anêŋ abô bêŋ, thêlô ethak eyabiŋ veŋiŋbôlêk.

Avômalô êvhaviŋ ethak doŋtom êŋ ma avi nêmo bônôŋ. Avômalô ôdôn êvhaviŋ takatu ba êmo luvuluvu ethak idum aêŋ. Thêlô miŋ hatôm nenaŋ abô ami. Ma thêlôda nêmo anyô vibiŋ êtôm atu ba abô balabuŋ hanaŋ. ³⁵ Avômalô êvhaviŋ lêk ethak doŋtom ek nênem yeŋ, ma avi la hamiŋ ba hanaŋ abô, êŋ ma nôm mama. Aêŋ ba avi idum ek neja auk ma ini unyak am ka miŋ nenaŋ injik vêŋi liŋ.

³⁶ Ma môlô osoŋ nena môlôda intu Wapômbêŋ anêŋ abô anêŋ alaŋ e? ³⁷* Anyô la hasoŋ nena yani anyô hanaŋ Wapômbêŋ anêŋ abô hadêŋ avômalô vi mena hadum Lovak Matheŋ anêŋ ku lomaloma, êŋ ma enaŋ bêŋ nena abô êntêk yahato ma Wapômbêŋ anêŋ balabuŋ mena mi e? ³⁸ Opalêla takatu ba êpôlik hathak abô êntêk ma nôpôlik esak i aêŋ iyom.

³⁹ Aêŋ ba aiyay thêlô, nôpôviŋ am ek nonaŋ Wapômbêŋ anêŋ auk bêŋ ek embatho avômalô loŋ ma miŋ nôŋgwêk abô masôm loŋ siŋ ami. ⁴⁰ Ma nundum ku lôkthô thêthônŋ ma miŋ mayaliv ami.

15

Kilisi bôk hama ba haviyô hathak loŋbô

¹ Aiyay thêlô, yahadum ek yangik môlônim auk liŋ esak Abô Mavi takatu ba bôk yahanay hadêŋ môlô yôv. Môlô bôk olaŋô ba lêk umiŋ lôklokwaŋ. ² Ma doŋtom yakô môlônim ôêvhaviŋ êŋ anêŋ anônŋ mi. Môlô ovaloŋ abô

* ^{14:32-34:} 1Ko 11:3; 1Ti 2:12 * ^{14:37:} 1Jon 4:6

takatu ba bôk yahanarj bêj hadêj môle lôklokwarj êj ma tem nê môle bulubiñ.

³* Abô bôk êdônj ya hathak ma yahadônj môle aêntêk. Abô êntêk ma auk lôkthô anêj ôdônj. Kilisi hama ek hêv alalôaniñ kambom lôkthô vê hatôm atu ba bôk eto yôv.

⁴* Ba elav yani ma wak te lô ma haviyô hatôm atu ba bôk eto yôv. ⁵* Pita hayê yani vêm ma aposel laumiñ ba lahavuju êyê yani. ⁶ Vêm ma avômalô êvhaviñ hatôm 500 ethak doñtom êmô ba êyê yani. Bêj anônj êmô lôkmala ma vi bôk ema. ⁷* Ma yani hik i thô hadêj Jems vêm ma aposel lôkthô. ⁸* Ma ya hatôm amena atu ba evolôj ba intu yani hiki thô hadêj ya haveñ yam anônj.

⁹* Yahabuliñ Wapômbêj anêj avômalô êvhaviñ ba intu yahatôm aposel yaônâlôk ba ya miñ anyô mavi ek nendam ya nena aposel ami. ¹⁰* Ma Wapômbêj hêv anêj wapôm hadêj ya ba hik anônj ek yambitak aposel. Yahadum ku bêj anônj hamônj ek aposel vi. Ma doñtom yada miñ yahadum ku takêj ami ma Wapômbêj anêj wapôm atu ba hamô haviñ ya. ¹¹ Yêlô lôk aposel sapêj athak anarj abô doñtom hadêj môle ba abô takêj intu bôk ôêvhaviñ yôv.

Avômalô ñama tem nimbiyô

¹² Yêlô athak anarj nena Yisu haviyô anêj ñama ma aisê ka môle vi onarj nena miñ hatôm imbiyô ami? ¹³ Aêj ba ñê ñama miñ iviyô ami, êj ma Kilisi miñ bôk haviyô anêj ñama ami. ¹⁴ Ma Kilisi miñ bôk haviyô hathak loñbô ami, êj ma yêlôaniñ abô takatu ba anarj ma anêj anônj mi hatôm môle nim ôêvhaviñ anêj anônj mi aêj iyom. ¹⁵ Yêlô

* 15:3: Ais 53:5-12 * 15:4: Mat 12:40; Ap 2:24-32 * 15:5: Mat 28:16-17; Luk 24:34 * 15:7: Ap 1:3-4 * 15:8: Ap 9:3-6 * 15:9: Ep 3:8; 1Ti 1:15
* 15:10: 2Ko 11:23

anaŋ nena Wapômbêŋ bôk hik Kilisi liŋ. Ma ñê ñama miŋ iviyô hathak loŋbô ami, êŋ ma Wapômbêŋ miŋ bôk hik Kilisi liŋ ami ba yêlô êv Wapômbêŋ anêŋ abô lelaliliŋ ba adum hatôm abôyaŋ. Êŋ ma malaiŋ bêŋ. ¹⁶ Ma ñê ñama miŋ iviyô ami, êŋ ma Kilisi miŋ bôk haviyô haviŋ ami. ¹⁷ Ma Kilisi miŋ haviyô ami, êŋ ma môlônim kambom hamô denaŋ ba môlônim ôêvhaviŋ miŋ hatôm nêŋ môlô sa ami. ¹⁸ Ba avômalô takatu ba bôk êmô haviŋ Yisu Kilisi ba ema ma thêlô êŋ bôk êv yak haviŋ. ¹⁹ Ma alalô asoŋ nena alalôaniŋ êvhaviŋ hêv alalô sa hamô pik êntêk iyom, êŋ ma alalô kambom anôŋ ma ñê puliŋ takatu ba avômalô vi enaŋ nena “Alikaknena!” êmô mavi ek alalô.

Yisu haviyô anêŋ ñama

²⁰ Ma doŋtom Kilisi bôk haviyô yôv anêŋ ñama. Yani hatôm vuŋ môŋ atu ba halôk môŋ ba hayôk. Ba alalô ayê vuŋ môŋ êŋ ma ayala nena bêŋ anôŋ tem êyôk embeŋ yam. Ma Yisu haviyô môŋ ba ñê ñama lôkthô tem nimbiyô esak loŋbô aêŋ iyom. ²¹ *Ma anyô yaŋ hadum ba ñama habitak. Ma yaŋ hadum ba ñê ñama iviyô hathak loŋbô. ²² Aêŋ ba alalô ma Adam anêŋ avômalô ba intu tem nama. Ma doŋtom vi atu ba êvhaviŋ Kilisi tem neja lôkmala esak loŋbô. ²³ *Ba ôdôŋ ju êŋ iniŋ wakma da hamô. Kilisi ma hatôm vuŋ yôk môŋ atu ba bôk haviyô ba tem endelêŋ ek anêŋ avômalô nimbiyô aêŋ iyom. ²⁴⁻²⁵ *Kilisi tem eyabiŋ anêŋ nômkama lôkthô endeba etak ñê takatu ba ik vovak hadêŋ yani nêŋ vakapô vibiŋ am. Êŋ ma pik lo leŋ anêŋ daŋ tem êyô ma tem imbuliŋ kiŋ lo ñê bêŋbêŋ ma ñgôk lomaloma. Ma nêŋ loŋ lôkliŋyak êmbôni êndêŋ Lambô Wapômbêŋ. ²⁶ *Ma nôŋ kambom anôŋ atu ba yani

* 15:21: Lom 5:12 * 15:23: 1Te 4:16; ALK 20:5 * 15:24-25: Mat 22:44

* 15:26: ALK 20:14

imbuliņ emberj yam, êņ ma ņama ²⁷ *hatôm bôk enaņ nena,

“Bôk etak nômkama lôkthô hamô yani vakapô vibiņ.”

Kapya Yey 8:6

Aêņ ba Wapômbêņ da hatak nômkama lôkthô hamô Kilisi vakapô vibiņ. Ba intu alalô lôkthô ayala nena nômkama lôkthô tem êmô Kilisi vakapô vibiņ ma doņtom Wapômbêņ da hamô vuliņ. ²⁸ Wapômbêņ hadum anêņ ku hatak nômkama sapêņ hamô Kilisi vakapô vibiņ endeba anêņ daņ ma tem etak Nakaduņ êmô yani vibiņ, Lambô atu ba hatak nômkama lôkthô hamô Nakaduņ vibiņ ek Wapômbêņ êmô nômkama sapêņ vuliņ.

²⁹ Ma ņê ņama miņ ewa lôkmala hathak loņbô ami ma aisê hathak ņê takatu ba ithik ņaņ ek nênem ņê ņama sa? Aêņ ba ņê ņama miņ iviyô ami ma idum aêņ eka?

³⁰ *Ma aisê ka yêlô ana loņ takatu ba yêlô apôm malaiņ lomalama? ³¹ Wak nômbêņ intu ma yahama! Aiyaņ thêlô,

yahabôya hathak môlô ek môlônim ôêvhaviņ Yisu Kilisi alalôaniņ Anyô Bêņ atu ba hadum ku hamiņ môlô ba

yahanaņ abô avanôņ. ³² *Bôk yaha Epesus yôv ek yaņgik vovak imbiņ alim kambom atu. Ma abô hathak ņê ņama

iviyô hathak loņbô ma abô êņ abôyaņ, êņ ma tem miņ yandum aêņ ami. Mi. Tem yasopa avômalô iniņ abô nena,

“Alalô naņgaņ ba nanum yapiņ ek yamuņ ma tem alalô nama.” *Aisaia 22:13*

³³ Abô bute hanaņ nena, “Avômalô kambom ethak ibuliņ avômalô mavi.” Ba intu miņ nosopa avômalô takatu ba

esau môlô ami. ³⁴ Môlô doho miņ oyala Wapômbêņ ami. Ba intu yahanaņ ek nêem mama êndêņ môlô. Aêņ ba môlô nubiyô nombeņ thêthôņ ba notak unim kambom.

Kupik atu ba haviyô hathak loņbô ma tem yaņda

* 15:27: Sng 8:6 * 15:30: Lom 8:36 * 15:32: Ais 22:13

³⁵ Ma doho enañ, “Avômalô ñama tem nimbiyô aisê? Ma tem neja kupik alê?” ³⁶*Môlô avômalô auk mi! Miñ hovatho yañvêk ami êñ ma tem enja lôkmala esak loñbô aisê? ³⁷ Hovatho ku te ma hovatho anêñ anôñ e? Mi. Hovatho anêñ vêk iyom. ³⁸ Wapômbêñ da hêv yañvêk takêñ iniñ liñkupik hatôm yanida anêñ lahaviñ. Yani hêv yañvêk takêñ da leñviñkupik tomtom. ³⁹ Vathiap lôkthô miñ hatôm doñtom ami. Anyô iniñ vathiap yañda, ma alim iniñ te da, menak iniñ te da, ma alim ñgwêk iniñ te da. ⁴⁰ Ma nômkama leñ hamô ma nômkama pik hamô. Ma nômkama leñ da anêñ lêlêyañ hamô ma nômkama pik anêñ lêlêyañ da hamô aêñ iyom. ⁴¹ Ma wak anêñ lêlêyañ yañda ek ayôñ anêñ ma vuliñ anêñ te da. Ma vuliñ lomaloma da iniñ lêlêyañ hamô aêñ iyom.

⁴² Ma kupik takatu ba iviyô hathak loñbô iniñ lêlêyañ hamô aêñ iyom. Ma kupik atu ba elav halôk lôv ma hapalê. Ma kupik atu ba haviyô êñ ma yañda ba tem miñ epalê ami. ⁴³*Kupik atu ba elav êñ ma anêñ athêñ mi. Ma kupik atu ba haviyô hathak loñbô êñ ma lôkmanñiñ. Ma kupik atu ba elav, êñ ma vauna. Ma kupik atu ba haviyô hathak loñbô ma anêñ lôklokwañ bomañ. ⁴⁴ Kupik atu ba elav ma kupik pik. Ma kupik atu ba haviyô hathak loñbô ma kupik dahô lôkmala. Avanôñ. Kupik pik hamô ba intu kupik leñ hamô aêñ iyom.

⁴⁵*Bôk eto nena,
 “Adam môñ habitak hatôm nôm lôkmala.” *Môñ Anôñ 2:7*
 Ma doñtom Adam yañ atu ba haveñ yam ma kupik dahô lôkmala anêñ ôdôñ ba tem nêñ lôkmala. ⁴⁶ Aêñ ba dahô êñ miñ habitak môñ ami. Ma kupik pik atu ba hamôñ vêmam ka miñ dahô lôkmala êñ haveñ yam. ⁴⁷ Ma anyô môñ habitak anêñ pik ma anyô yañ haveñ yam halêm

* 15:36: Jon 12:24 * 15:43: Plp 3:20-21 * 15:45: Stt 2:7

anêḡ malak leḡ aêḡ iyom. ⁴⁸ Aêḡ ba avômalô takatu ba êmô pik, êḡ ma anyô pik atu anêḡ. Ma avômalô malak leḡ ma êtôm anyô malak leḡ atu anêḡ. ⁴⁹ Alalô lêk awa leḡviḡkupik anyô pik anêḡ ma embeḡ yam ka tem najā anyô malak leḡ anêḡ liḡkupik aêḡ iyom.

⁵⁰ Aiyāḡ thêlô, yahanāḡ nena kupik lôk thalaleḡ atu ba hapalê tem miḡ êmô Wapômbêḡ anêḡ loḡ lôkliḡyak ami. Ma nôḡm atu ba hapalê tem miḡ enja nôḡm atu ba tem miḡ epalê anêḡ loḡ ami. ⁵¹ *Nodaḡḡ! Ya tem yanaḡ abô loḡ kapô te êndêḡ môlô. Alalô sapêḡ tem miḡ nama ami ma leḡviḡkupik sapêḡ tem imbitak yaḡda. ⁵² Alalô tem nadaḡḡ abiḡ ali atu ba anêḡ daḡ anêḡ asêḡ ma kasana ma tem ḡê ḡama nimbiyô ma kupik palê mi ma alalô tem nambitak yaḡda. ⁵³ *Ma kupik palê êḡ imbuliv i esak kwêv yaḡ atu ba tem miḡ epalê ami. Ma kupik ḡama êḡ imbuliv i esak kwêv yaḡ atu ba tem miḡ ema ami. ⁵⁴ *Ma kupik palê êḡ havuliv i hathak kwêv yaḡ atu ba tem miḡ epalê ami lôk kupik ḡama havuliv i hathak kwêv yaḡ atu ba tem miḡ ema ami aêḡ iyom, êḡ ma abô atu ba bôk eto tem imbitak avanôḡ nena,

“Lôklokwaḡ lovak ba hatôkwêḡ ḡama.” *Aisaia 25:8*

⁵⁵ * “ḡama ma anêḡm lôklokwaḡ o lovak êsê?”

ḡama ma anêḡm siniḡ nuḡḡwik anyô vônô êsê?” Hosea 13:14

⁵⁶ * ḡama anêḡ siniḡ ma kambom lomaloma. Ma kambom hawa lôklokwaḡ hêk balabuḡ. ⁵⁷ Ba nanêḡm leḡḡḡmavi êndêḡ Wapômbêḡ! Yani hêv alalôaniḡ Anyô Bêḡ Yisu Kilisi atu ba hadum ba alalô athak lovak.

⁵⁸ Yenaḡ aiyāḡ lôkma anôḡ, môlô oyala nena udum Anyô Bêḡ anêḡ ku ba ku êḡ tem miḡ anôḡ mi ami. Mi. Ba

* 15:51: Mat 24:31; 1Te 4:15-17 * 15:53: 2Ko 5:4 * 15:54: Ais 25:8

* 15:55: Hos 13:14 * 15:56: Lom 7:13

intu numiņ lôklokwaņ ma miņ notak nômla ek êyôkwiņ môle ami. Ma nônem am dedauņ ek nundum Wapômbêņ anêņ ku êņ.

16

Pol hanaņ hathak da atu ni Jelusalem

¹ *Yahanaņ abô êntêk hathak da takatu ba tem môle nônem êndêņ Wapômbêņ anêņ avômalô matheņ. Nundum êtôm atu ba yahanaņ hadêņ avômalô êvhaiviņ takatu ba êmô Galesia. ² Sonda lôkthô anêņ wak te mõe ma vithêla atu ba ôpôm ma nômbi sam ni lodõeļlodõeļ ba notak valuseleņ da êndôk kolopak te ek imbitak bêņ anõe ek yahayô ma da takêņ bôk usup yôv. ³ Ma nodam anyô doho ek yato kapyā te imbiņ ek injik i thô ek neja môle nim wapôm takêņ ba ini Jelusalem. ⁴ Injo. Tem yana mena mi la. Yaha ma tem ņê eņ nimbiņ ya ek yêlô ana.

Pol lahaviņ ni Kolin

⁵ *Tem yana Masedonia ba yamô wak doho vêm ka tem yasôk ek môle. ⁶⁻⁷ *Yahathõeņ. Miņ yaleņhaviņ yaņgê môle ma yatak môle ketheņ ami. Yaleņhaviņ nena yamô imbiņ môle êtôm wak doho vêmam êtôm Anyô Bêņ anêņ lahaviņ. Ba intu beleņ simbak haviņ ba tem yamô imbiņ môle wak doho mena injo ek batu môle nônem ya sa ek loņ alêla takatu ba tem yana. ⁸⁻⁹ *Avômalô Epesus bêņ anõe ethak êdô yenaņ ku. Ma doņtom loņõeđê nindum ku ek nênem i sa lêk abyāņ ba intu tem yamô loņ eņ endeba Pentikos.

¹⁰ *Timoti hadum Anyô Bêņ anêņ ku hatôm ya. Ba intu yani hathôk ma môle noyabiņ am ek yani miņ êkô esak

* 16:1: Lom 15:25-26; 2Ko 8:1-9

* 16:5: Ap 19:21

* 16:6-7: Lom 15:24

* 16:8-9: Ap 19:8-10; 2Ko 2:12

* 16:10: 1Ko 4:17

môlô ami. Ma wak takatu ba hamô haviņ môtô ma noyabiņ yani mavi. ¹¹ *Ma miņ nôndô ek noja yani thô ami. Ma hatak môlô ma nônêm yani ni lôk lamavi ek batu endelêm êndêņ ya. Tem yayabiņ yani lôk iviyaņ takatu ba tem nêlêm nimbiņ yani.

¹² *Yahanaņ hathak alalôaniņ aiyaņ Apolo. Yahanaņ abô lôklokwaņ ek yani êsôk imbiņ iviyaņ doho ek nêgê môlô. Yani popabuk ek êsôk ma tem yani êsôk êndêņ wak alê atu ba yanida lahaviņ.

¹³ Nômô lêlê lôk nobaloņ êvhaviņ loņ. Numiņ lôklokwaņ êtôm anyô ñê. ¹⁴ Ma nundum nômkama lôkthô esak leņiņhaviņ iyom.

¹⁵ *Môlô oyala nena Stepanas lôk anêņ avômalô, thêlô ma avômalô êvhaviņ môņ hamô Akaia. Ma thêlô êv i dedaui ek êv avômalô mathêņ sa. Aiyaņ thêlô, yahêv abô lôklokwaņ hadêņ môlô ¹⁶ ek nômô avômalô takêņ lôk avômalô takatu ba ethak idum Wapômbêņ anêņ ku vibij. ¹⁷ Ya miņ yahamô haviņ môlô ami ba yaleņ hik ya bêņ anôņ. Ma doņtom Stepanas lo Potunatus ma Akaikus lêk êlêm ba intu yaleņ halôk biņ ¹⁸ lôk yaleņ mavi. Ma môlô aêņ iyom. Aêņ ba noja ñê anêņ aêņ thô êtôm ñê athêņ bêņ.

Abô anêņ day

¹⁹ *Avômalô êvhaviņ anêņ plovins Esia êv iniņ leņiņmavi hadêņ môlô. Akwila lo Plisila enaņ iniņ leņiņhaviņ anôņ hathak Anyô Bêņ anêņ athêņ lôk avômalô vi atu ba êv yeņ êmô thai iniņ unyak. ²⁰ ñê êvhaviņ lôkthô anêņ loņ êntêk êv iniņ leņiņmavi hadêņ môlô. Ma nokam am esak kobom yôhok mathêņ.

²¹ Ya Pol da yahato yaleņmavi êntêk hathak ya da yabaheņ.

* 16:11: 1Ti 4:12 * 16:12: 1Ko 3:6 * 16:15: 1Ko 1:16 * 16:19: Ap 18:2,18,26

²²* Anyôla miŋ lahaviŋ Anyô Bêŋ ami, vovaŋ tem êpôm yani. Ôlêm, Anyô Bêŋ.

²³ Anyô Bêŋ Yisu anêŋ wapôm êmô imbiŋ môlô.

²⁴ Yenaŋ yaleŋhaviŋ êmô imbiŋ môlô lôkthô esak Yisu Kilisi anêŋ athêŋ.

* 16:22: Gal 1:8-9; ALK 22:20

Wapômbênj Anêj Abô Matherj
The New Testament in the Malei-Hote Language of Papua New
Guinea

Nupela Testamen long tokples Maei-Hote long Niugini

copyright © 2010 Wycliffe Bible Translators, Inc. and The Malê people

Language: Hotê-Malê (Malei-Hote)

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: The Malê people

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-01-02

Updates

eBible.org

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 3 Jul 2018 from source files dated 3 Jul 2018

c8e90bc3-6cab-57b1-9a48-04f5f30fe59a